



TITUS POPOVICI

**PUTEREA
SI
ADEVĂRUL**

piesă în patru acte

www.cine.ro

PERSONAJELE:

PAVEL STOIAN — 65 de ani

MIHAI DUMA — 45 de ani

PETRE PETRESCU — 50 de ani

VASILE OLARIU — 55 de ani

TIBERIU MANU — 47 de ani

MARTA — 45 de ani

MOȘ NICHIFOR — 70 de ani

ION AVRAM — 55 de ani

ANDREI — 25 de ani

TÎNĂRUL — 19—20 de ani

TÎNĂRA — 19—20 de ani

TRAIAN MĂRIEȘ — 55 de ani

ȘOFERUL — 35 de ani

Cîțiva muncitori, cîțiva țărani, copii.

ACTUL I

Scena este împărțită în trei nivele :

STRADA, o stradă liniștită, lăaturalnică, loc de plimbare al îndrăgostiților și pensionarilor.

CURTEA casei de oaspeți a Comitetului județean, o curte prea îngrijită, ronduri simetrice, o mică fântină susură, cițiva arbuști, un gard de plasă de sirmă. Insolită, o poartă veche, maramureșeană.

INTERIORUL, holul vilei, vast, mobile masive, cămin *pro forma*, lustră cu multe brațe. Cîteva elemente disparate de mobilă țărănească : o ladă de zestre, scaune cu trei picioare, oale, un colțar. Tablouri „realiste“ de prin anii 1949—50 ; un singur tablou frumos într-adevăr, portretul unui muncitor bătrîn, foarte expresiv : moș Nichifor.

ÎN CURTE : Vasile Olariu (înalt, slab, cărunt, foarte modest îmbrăcat, tîrîndu-și imperceptibil piciorul drept), Traian Mărieș (în vîrstă, dar robust încă, îmbrăcat amestecat : veston la două rînduri, cămașă țărănească, cizme de cauciuc, clop vinătoresc). Șoferul, oarecare, șters.

Trebăluiesc fără un scop anume.

OLARIU (șoferului ; uscat, poruncitor) : De ce l-ai lăsat să plece cu mașina singur, mă ?
ȘOFERUL (reflex) : Permiteți să raportez... (O privire și un zîmbet trist al lui Olariu.)
Scuzați... Obișnuința.

OLARIU (cu același surîs) : Cum, mă ? După atîta vreme nu te-ai dezobișnuit ?

ȘOFERUL (simplu) : Nu. (Reluînd.) Eu am depus toată străduința, am argumentat concret... Circulația e mare, de cînd au apărut posibilități... Aștia noi de la miliție, cu studii superioare, mă rog, n-am nimica contra, da' cînd e vorba să facă o reglementare serioasă, concretă... Și pe urmă, nici n-a ascultat ce i-am spus. S-a uitat la mine... ce era să mai zic ? Parcă dumneavoastră nu-l știți...

OLARIU (încet, foarte încet) : Ba da. Îl știu...

MĂRIEȘ (care tot timpul privește poarta maramureșeană, cu un aer de supremă nemulțumire estetică) : Apoi, domnu' Olariu, eu cînd văd gioarsa asta putredă... că asta-i după vremea lui Decebal-Vodă... îmi vine să iau săcurea și s-o fac așchii. Da' poți ? A cumpărat-o tovarășul Stoian, pe vremea cînd era prim... Și ciți bani a dat pe ea, să nu mă întrebați. Eu o scoteam cu o sută și cincizeci, da' țăranel cum a văzut un interes, odată o săltat prețul... Și strică tot aspectul străzii și eu tot propun : bai tovarăși

să comandăm una faină, la gospodăria de partid, din fier și cu flori, și cu o stea roșie, dar dragă domnu' Olariu...

OLARIU (sec, tăios dur) : Mărieș ! Să nu-mi mai spui niciodată domnule Olariu, e clar ? Niciodată.

MĂRIEȘ (se topește, devine obsecvios) : Vă rog să mă iertați. Nu din rea voință. Da' nu mai știți cum... Că sint și de ăia cărora le place să le spui „domnule“ cînd nu-i la sedință.

OLARIU (sec) : Mie nu.

MĂRIEȘ (care, ca să-și dea conțenanță, a cercetat poarta) : Iar trebuie să-i dau cu motorină.

STRADA : trec doi tineri, foarte frumoși.

TINĂRA : De ce insiști ? Ți-am spus : nu te mai iubesc.

TINĂRUL : Nu vorbi prostii...

TINĂRA : Îmi dai voie, sper, să știu mai bine eu ce simt, decît tine.

TINĂRUL : Bine, dar ce-am făcut ?

TINĂRA : Nimic. Asta e drama, nimic.

TINĂRUL : N-am fost corect ?

TINĂRA : Ba da.

TINĂRUL : Atunci ?

TINĂRA : Mi-am dat seama că nu te mai iubesc. Se întîmplă, nu ?

ASPIRANTUL : Ascultă, știi, nu-ți merg fițele astea mic burgheze...

TINĂRA : E-e-e... O luăm cu argumente politice... Poate mă pui și în discuția organizației... Să planificăm sentimentele...

TINĂRUL (o privește lung, definitiv, apoi se întoarce și pleacă. Ea în direcția opusă).

ȘOFERUL (care a privit și ascultat disputa) : Daaa. Crescuți în puf. Vrei ciocolată? Pof-tim ciocolată. Vrei portocale?... Iată portocalele... D-ai-as fără vlagă. Pe mine să mă fi tratat așa, îi cîrmeam una...

MĂRIEȘ (întelept) : Ce să-i faci domnu' Gicu? Egalitate... (Privire spre Olariu, repede, „o drege“.) Eu nu sînt contra, tovarășu' Olariu, e bine să fie muierile egale cu bărbații, da' să șadă în banca lor... Ce mai face doamna... tovarășa Valeria?

OLARIU (suris) : Ei poți să-i spui cum vrei... E la București, cu fetița, la examen la facultate...

MĂRIEȘ : Ia te uită! Așa de mare a crescut... tovarășa cea tinăra? Și ce vrea să se facă?

OLARIU (sec) : Artistă.

MĂRIEȘ : Apoi, de, ce să-i faci? (Filozofie.) Se întimplă.

ȘOFERUL : Tacii, mă, că ești prost. Cînd îi auzi-o cîntînd „Republică măreacă vatră“ iei arma și te duci pe baricadă, cît ești tu de chiabur...

MĂRIEȘ : Apoi, tovarășu' Gicu, dacă-i glumă, îi proastă. Sînt membru de partid din '46...

ȘOFERUL : Ești, mă, da' cu vot de blam cu avertisment.

MĂRIEȘ : Mi l-a șters, de mult.

ȘOFERUL : Cine ți l-a șters?

MĂRIEȘ : Cum cine? Tovarășul Stoian. Sînt la seră, la ferma gospodăriei de partid. Am adică muncă de răspundere.

ÎN INTERIOR. (Marta, o femeie la 45 de ani, dar încă foarte frumoasă, ascultă, neliniștită, fiecare mașină care trece. Fără zgomot, ușa se deschide și intră Stoian. Înalt, masiv, puternic, albit. Mers greoi. O privește un timp; ea nu l-a auzit intrînd, apoi îi simte prezența, se întoarce, înăbușînd un mic țipăt.)

MARTA : N-am auzit mașina...

STOIAN : Am lăsat-o undeva în centru, era să mă ciocnesc cu un hăbăuc. Am îmbătrînit, nu mai cunosc orașul...

MARTA (cu timidă adorație) : Da' de unde...

STOIAN : Am venit pe jos, e bine, e recomandat și recomandabil...

MARTA (după o pauză, cu o mare prudență) : Ce-a spus Weissmann?

STOIAN (precipitat, vital) : Prostii! Să-și vadă de treabă! Nimic! Mai știe ăla ceva? Habar n-are... Tu știi mai multe decît el.

MARTA : Dacă îți place să spui așa...

STOIAN (se învîrte fără rost prin odaie, apoi brusc, o întorcere) : I-ai căutat? (Ea dă din cap.) I-ai găsit?

MARTA : Da.

STOIAN : Și? Hai, dă-i drumul odată, ce te...

MARTA (cu o veselie factice) : Tovarășul Duma a spus că vine. Vine negreșit. Dar o să întîrzie cam mult, are o ședință de birou.

STOIAN (ride) : Și ăsta se lăuda că o să lichideze ședințele... Ceilalți? (Ea tace.) Petreșu e în oraș, știi. Ai vorbit cu el? (Ride stînjinit.) Pun pariu că... Vine?

MARTA (sec, privind în altă parte) : Nu... A spus... a spus că n-are ce discuta cu tine. Că tot ce-a fost de spus, a fost spus.

STOIAN (absent) : Daaa. (Dur.) Vorbește clar, te rog. Ce-a spus?

MARTA : Că nu mai e nimic de adăugat la tot ce s-a petrecut.

STOIAN (fînet, ciudat) : Poate...

MARTA (vine lîngă el, încearcă o timidă mîngîiere, nedusă pînă la capăt) : Nu te enerva, știi că nu-ți face bine... Lasă... Vine tovarășul Duma. Vine sigur. Știi cît te iubește. (Repede.) Tovarășul Olariu e aici, de mult.

STOIAN : Daaa. De ce nu l-ai chemat înăuntru? Manu?

MARTA (abia acum e foarte stînjinită) : L-am căutat, abia l-am găsit... (Prevenind mișcarea lui de impaciență.) S-a scuizat foarte mult. Era tare necăjit, sincer necăjit... Trebuie să plece pe teren.

STOIAN (s-a ridicat ca o vijelie. Merge la telefon, formează un număr) : Cu Manu! Cum „cine întrebă?“ Am spus : cu Manu! Așa, drăguțo, vād că nu mi-ai uitat vocea, asta mă îmbărbătează. Am spus : cu Manu! Acum. (Și deodată, cu o voce nemaipomenită.) Ascultă, mă! Ce teren? Vezi-ți de treabă! Nici un fel de teren! Da? Vezi să nu-mi pară mie foarte rău. A, da? Deci se poate amîna? Înceamnă că ai mințit. Te aștept. (Se așează într-un fotoliu, comprimîndu-și cu greu respirația.) Manu ăsta e negarea vie a tuturor legilor dialecticii.

MARTA : E un om de treabă, să știi; și-ai rămas credincios, te iubește foarte mult.

STOIAN : Pentru tine toată omenirea e alcătuită numai din oameni de treabă. Lasă, e bine așa, e foarte bine... Ce nevoie am eu să-mi rămînă credincios? Să fie credincios partidului, asta i-am cerut... (Ride stîns.) ăsta, Manu, în ilegalitate, era cel mai mare stîngist... Cum trecea o săptămînă și nu izbucea revoluția mondială, îl apuca amokul. (Și deodată pare foarte bătrîn.) Odată, la Aiud, mi se pare... sau nu, nu (Bucuros.) sigur că la Aiud... mi-a propus să se sinucidă demonstrativ, ca să atragă atenția opiniei publice mondiale asupra condițiilor în care eram deținuți...

MARTA (rîzînd) : Nu era în stare Tibi de așa ceva.

STOIAN : Culmea e că era în stare. Fiînd totuși disciplinat, mi-a cerut încuviințarea.

MARTA : Și?

STOIAN (vital, cu plăcere) : I-am ras o pereche de palme cum n-a primit în viața lui. (Gînditor, după o pauză.) E singurul

om pe care l-am bătut în viața mea... În rest, m-au bătut alții pe mine.

MARTA (repede): Lasă, nu te mai gîndi la asta...

STOIAN: Și la ce vrei să mă gîndesc?

MARTA: La lucruri frumoase...

STOIAN: Daaa. Îmi pare bine că Duma m-a chemat la inaugurarea hidrocentralei. Îmi pare bine că nu m-a uitat. (Privește în jur.) N-au prea făcut schimbări pe aici.

MARTA (repede): Ba da. E o bucătărie nouă, cit o biserică... și mai multe camere de baie...

STOIAN: Cit am urît eu casa asta! Mi-au băgat-o pe gît Manu și Olariu, atunci, după ce era să mă curețe Baniciu, în '48... „Tovarășe Stoian, eu răspund de securitatea dumneavoastră, e o casă sigură, poate fi supravegheată...” M-au bătut la cap, pînă m-am predat. Mi-au promis că-mi caută alta, mai omenească, pe urmă au uitat și ei și eu. MARTA: E o casă solidă... Sigur, acum ca locuință de oaspeți e foarte potrivită... Mie... mie îmi place.

STOIAN (o privește pe furis): „Ții minte cînd ai apărut, cu tesla în mînă, de acolo, de pe scările alea? Credeam că vrei să-mi dai în cap.

MARTA (rîzînd): Doamne-fereste.

STOIAN (îmitînd-o): „Ce obișnuiește să mînce seara, tovarășul prim-secretar?”

MARTA: Vai, cum m-am speriat cînd te-ai uitat la mine și ai strigat „Cine ești dumneata?” Mi s-au muiat picioarele. Nici nu știu ce-am răspuns.

STOIAN: „Tovarășa Marta Rădulescu”.

MARTA: Erai așa de singur, la masa asta mare... Mi-ai spus: „Ce cauți aici?”... „Tovarășul Manu”... Care Manu? Ai strigat... Cit am tremurat pînă cînd mi-am dat seama că strigi așa de urît, totdeauna cînd nu ești sigur pe tine.

STOIAN: Ce vorbești? Vezi-ți de treabă... (E la el un tic.)

MARTA: Și spui, fără nici un rost „vezi-ți de treabă!”... Pe urmă ai spus: „In frigider e o sticlă cu vin, adu și două pahare”... Ți-am turnat. Ai spus: „Nu-mi place să beau singur... Cum ai spus că te cheamă?”

STOIAN (foarte încet): Marta... În ilegalitate am cunoscut o tovarășă... al cărei nume conspirativ era Marta...

MARTA: N-ai vrut niciodată să-mi vorbești de ea... Era... era frumoasă?

STOIAN (acum, ca și atunci): Hm... (Și deodată cu ochi reci.) Spune-mi, Marta, atunci cînd Manu și Olariu te-au angajat să... îngrijești de gospodăria mea, ți-au trasat și sarcina să trăiești cu mine?

MARTA (pauză): Pavele, crezi că merit asta?

STOIAN: Nu, nu meriți.

ÎN STRADĂ.

(Au apărut cîțiva copii, înarmați cu pistoale de plastic și de lemn. Urlă și se ceartă. Olariu vine la gard.)

OLARIU: Terminați, mă, nu vă e rușine? Flăcăi în toată firea! Eu pe vremea voastră îmi cîștigam pîinea!

PRIMUL COPIL (întîndu-l): Pac! Ești mort! (Olariu rămîne în mod ciudat suspendat. Șoferul se apropie.)

ȘOFERUL: Permiteți să...

MARTA (a apărut în stradă cu o pungă cu bomboane): Copii, v-am rugat frumos să vă jucați mai încolo, să nu faceți gălăgie... (Copiii se adună în jurul ei, foarte disciplinați, la rînd, așteptînd bomboanele.) Și mai lăsați pistoalele alea, jucați-vă și altfel... Așa, bravo, mă bucur că sînteți copii înlegători... (Pleacă; copiii pornesc spre ieșire.)

AL DOILEA COPIL: Peste o oră venim iar, atunci poate ne dă plăcinte. (Unul dintre ei se întoarce pe neașteptate, ca într-un „western” și trage în Olariu care a rămas lipit de gard.) Pac! Pac!

OLARIU: Nu mai strica gloanțele degeaba. Sînt mort.

ȘOFERUL: De ce dracu le-o fi plăcînd jocurile astea? Eu cînd îi vîd cu „pac-pacul”... Tovarășu' colonel, știți, cu și noaptea uneori, cînd îmi aduc aminte... Țineți minte atunci, după naționalizare, cînd bandiții a aprins fabrica, și cînd am ajuns noi s-a baricadat în hală cu Trifan, noul director...

OLARIU: Ce mai face Trifan?

ȘOFERUL: La pensie. Toată ziua la riu cu o sută de undețe. Prinde pe dracu. I-am făcut rost de o legitimație, să poată merge și el într-o crescătorie...

MĂRIEȘ (care a ascultat atent): Și cum a fost cu bandiții?

ȘOFERUL: S-a baricadat în hală... Andrei... ce fotbal juca băiatul ăsta! Nu știți pe unde o fi acum?

OLARIU: La București. Colonel.

ȘOFERUL: ...striga prin porta-voce: „Predați-vă! Sînteți încercuți! N-aveți nici o șansă!” Și ei, dinăuntru: „Trupele de securitate ies din incinta fabricii! În caz contrar împușcăm ostatecul”... (Lui Mărieș.) Și în timpul ăsta, tovarășu' colonel...

OLARIU: Eram căpitan atunci...

ȘOFERUL: ...tovarășul colonel, în cămașe... pe acoperișuri. Eu am închis ochii... Pe acoperișuri, pînă în spatele lor, unde era scara aia veche de incendiu. Nu răsuflea nimeni. Se auzea numai cum arde fabrica. Și apoi, un singur foc: Pac!... Pe urmă o rafală de-a lor, pe urmă iarăși: Pac!

OLARIU: Aveam un Parabellum, foarte precis.

ȘOFERUL (prins de propria lui amintire): P-ormă tăcere. Mormînt. S-a deschis ușa și întii a ieșit tovarășul colonel, cu spatele. Apoi, ei, cu mîinile sus.

OLARIU: Am avut noroc. Lucrasem în fabrica aia și o cunoșteam, cum îmi cunoșteam buzunarele.

ȘOFERUL: E, noroc. Trăgeați ca un dumezeu. Mai trageți tot așa de bine?

OLARIU: Nu știu.

ȘOFERUL: Da pe Parabellum îl țineți.

OLARIU (încet) : Da, pe ăla îl țin.
ȘOFERUL : Ar fi fost păcat să-l dați, oricît, amintire. Eu și acum văd cum vi l-a întins colonelul ăla neamț în '44, la 24 august. „Bitte schön, bitte,“... (Lui Mărieș.) Mă, aliatule de nădejde, tu habar n-ai de-al de astea !

MĂRIEȘ : Nu, cum să am. Că ție ți-au îndesat pe gît porumb chiaburii și legionarii, atunci cînd cu cotele, hai ? Și pe tine te-or ținut în pivniță, și ție ți-or ridicat spinzurătoare în fața bisericii... Dacă nu sosea atunci domnu' Olariu, cu trupele de securitate, nu mai mîncam eu în veci pită cu slană... Și pe fratele meu, pe Pătru, l-o dus Baniciu și l-am găsit peste două luni, mort în pădure, cu ochii scoși și cu cele bărbătești batjocorite. Eu să nu știu, mă ? Ce s-o ales de Baniciu domnu'... tovarășu' Olariu ?

OLARIU : L-am lichidat în '52... (Și pe urmă brusc.) Hai, mă, să stropim florile astea.

INTERIOR.

(Stoian stă în fotoliu cu ochii închiși. Tamburinează ușor. Soneria. Trecare și cu mișcări de o surprinzătoare tinerete, se repede la ușă, o deschide. În cadrul ei, un om înalt, cu ochelari, păr alb rebel. Foarte distins, deși e îmbrăcat sportiv, cu un pullover gros, pantaloni de catifea, botine sport, moi. Are în mînă un coșuleț, în care sînt cîteva sticle. Se privește, tac.)

PETRESCU : Să punem vinul la gheață...

STOIAN (ia sticlele și deși nu știe ce să facă cu ele, nimic în mișcărilor lui nu trădează vreo derută. Le pune firese pe o măsură.)

PETRESCU : Coniac mai bei ?

STOIAN : Din cînd în cînd. Pe ascuns.

PETRESCU (a rămas în mînă cu o sticlă de coniac) : Știi unde sînt paharele ?

STOIAN : Presupun că tot acolo.

PETRESCU (deschide un dulăpior, scoate două pahare balon, le privește în lumină, cu precauții de burlac) : Daaa.

STOIAN : Șezi ! (Repede.) Să ședem.

(Se așează amîndoi. Cu gesturi moi, Stoian destupă sticla, umple paharele, îl ia pe al lui în mînă și-l încălzește îndelung. Nu bea. Petrescu îl golește pe al lui. Umple paharul și-l golește din nou.)

STOIAN (blînd) : De ce-l bei așa ? Coniacul trebuie băut încet, foarte încet...

PETRESCU (privindu-l în ochi, cu o insuportabilă intensitate) : Uite, Pavele... Nici interogatoriile de zi și de noapte, nici chinurile morale și fizice, nici senzația cumplită nedreptăți, nu m-au durut atît, cît m-a durut faptul că tu ai putut să crezi despre mine că mi-am trădat patria.

STOIAN (atît de încet, că abia se aude) : De unde știi că am crezut asta ?

PETRESCU (urlat) : Atunci cum ai putut ? (Pauză foarte lungă.)

STOIAN (privindu-l fix) : De ce ai venit ?
PETRESCU : Nu știu... Poate... pentru că... împreună să încercăm să uităm.

STOIAN (izbucind) : Eu nu vreau să uit nimic ! Înțelegi ! Nimic !

PETRESCU : Atunci nu știu despre ce vom putea vorbi.

STOIAN : Despre lucrurile frumoase. (Zimbind.)

PETRESCU : Ai dreptate. Au fost destule.

ÎN CURTE

(Olariu stă pe o bancă, privind în gol. Mărieș trebalăuiește prin grădină. Șoferul se apropie cu un aer misterios.)

ȘOFERUL : S-a întors pe jos. Cine știe pe unde a lăsat mașina. Știți cine e la el ? (Și așteaptă, ca să dea mai mult efect.)

OLARIU (împacientat) : Ei, hai, ce te izme-nești ?

ȘOFERUL : Petrescu.

OLARIU (rece, dur) : Tovarășul Petrescu. Ce te holbezi ? Am spus : tovarășul Petrescu, profesorul universitar, constructorul lucrării de la Dorna Mare, somitate a științei românești. Cum îți permiți să-i spui „Petrescu“ ? De unde pină unde ?

ȘOFERUL (intimidat, neînțelegînd nimic) : Vă rog să mă scuzați. Eu credeam că...

OLARIU : Mă interesează foarte puțin ce crezi dumneata.

ȘOFERUL (speriat) : Vă rog să mă iertați... Dar știți, eu am fost de serviciu, pe mașina operativă, atunci cînd a fost ridicat... după excluderea din partid.

OLARIU (glacial) : Și ?

ȘOFERUL : Și... nimic. M-a luat gura pe dinainte.

ÎNĂUNTRU.

PETRESCU (încălzit de coniac și de amintiri) : Erai formidabil ! Niciodată nu te-am iubit mai mult decît în zilele acelea de August '44. Parcă aveai o mie de draci în tine, ții mînte ?

STOIAN : Încerc.

(Aici eventual, ambianță sonoră, un permanent fundal de artilerie, surd, depărtat, care face să zăngăne stîns geamurile.)

PETRESCU : Divizia „S. S. Wotan“ se apropia de oraș... Și atunci, ții mînte cum ne-a scos din fire ? A apărut în ziarul penetișt un apel la nonrezistență... Să-i lăsăm să treacă, să evităm vărsarea de sînge... Tot se duc, de ce să riscăm...

STOIAN : Erau și unii de-ai noștri de părerea asta... (Brusc, violent, trîntînd cu pumnul în masă.) Și nu se putea ! Asta nu se putea ! Înțelegi ! Sosise timpul să demonstrăm, cu arma în mînă, că existăm ! Ca națiune, noi, românii, ca partid, noi, comuniștii... (Pauză.) Vezi tu, tot timpul răz-

boiului, în închisoare, suferam ca un ciinc
că sint acolo... Că n-am putut face cu doi-
trei ani înainte, ceea ce am făcut la 23
August... N-a fost așa cum visam eu, din
mii și milioane de cauze, le cunoști...

PETRESCU : Le cunosc. Atît de bine incit
o dată, o singură dată, am vrut să mă si-
nucid.

STOIAN : Și?

PETRESCU : Și pe urmă mi-am spus că
există o înțelepciune mai mare decît a mea
și că în clipa în care încep să mă îndoiesc,
nici viața, nici moartea nu mai are sens.
N-am vrut niciodată să mor îndoindu-mă.
Am preferat să sufăr, căutînd certitudinii.
Fără ele n-are sens nici lupta în ceea ce
credeam și cred și azi că trebuie să fie
destinul omului.

STOIAN : Și anume?

PETRESCU (simplu) : Libertatea.

STOIAN : Ziarul țărănist care îndemna la
supunere și pasivitate se numea, dacă țin
bine minte, tot „Libertatea“...

PETRESCU : Parcă-l văd pe domnul Dăr-
nescu, elegant, parfumat...

STOIAN : Ții minte ce-a spus? (Întră în
joc, imitîndu-l pe Dărnescu.) „Am onoarea
de-a fi eu delegatul partidelor național-
țărănesc și național-liberal. Domnii Popp și
Duceanu mă roagă să vă transmit regretul
lor că se găsec în imposibilitatea de-a
participa la această consfătuire...“ Mai ții
minte? Era primul sediu al județenei noas-
tre. Primul sediu legal... Fără geamuri, fără
mobile, sedeam în jurul unei mese de bi-
liard...

PETRESCU (rîzînd) : Formidabil ce memo-
rie ai! Țineam minte doar că i-ai răspuns
de parcă toată viața ta ai fi fost diplomat
(E „Stoian“) „Sînt profund îngrijorat de sta-
rea sănătății acestor domni. În același timp
mă bucur că aceste partide, atît de impor-
tante, care în trecut s-au sfîșiat de atîtea
ori... au reușit să găsească în aceste mo-
mente, o impresionantă unitate...“ (Rîd
amîndoi.)

STOIAN : Așa am spus? (Retrînd el, de
data asta propriul său rol.) „Pe aici nu se
trece! Și această fițuică...“

PETRESCU : „Domnule Stoian...“

STOIAN : „...și permite să ceară populației
să asigure trecerea nestînjinită a SS-iștilor,
ca să evite vărsarea de sînge! Nu, domnul
meu! Gărzile patriotice vor lupta pînă la
sosirea trupelor sovietice și române!“

PETRESCU : „În calitatea mea de director-
proprietar al uzinei metalurgice, am interzis
muncitorilor mei să participe la orice acți-
une aventuroasă...“

STOIAN : „Ați cerut și părerea lor? Domnule
Dărnescu sînt silit să vă destăinui un se-
cret. Știți, noi am reînființat sindicatele...
Știți, muncitorii, nu știu de ce, așa sînt ei, ai
dracului, o să lupte pentru a-și impune punctul
de vedere. Îmi dau seama, v-ați dezo-
bișnuit, nu-i nimic vă veți reobișnui“.

PETRESCU : Vai, cit eram de tineri!

STOIAN : Știi cum v-a-mam întilnit în-
tr-una din zile? Cu Dărnescu.

PETRESCU : Nu?!

STOIAN : Era tot elegant, bine mersi. În-
chisoarea l-a ferit de colesterol, de ciroză...
După ce a ieșit, în '64 a lucrat ca expert
contabil, că de priceput se pricepea. Are pen-
sie... De, supraviețuitor al luptei de clasă.
Știi ce mi-a spus? „Domnule Stoian, îmi scot
pălăria în fața dumneavoastră. Mă recunosc
bătut, ați realizat ce n-am fi fost noi în stare
să facem niciodată“. Al dracului ipocrit...

PETRESCU : Era sincer. Mi-a spus și mie
același lucru.

STOIAN : Cînd? Unde?

PETRESCU (jenat) : În închisoare.

IN CURTE

(Întră Tiberiu Manu, aferat, elegant, cu o
servietă burdușită. Îl vede pe Olariu.)

MANU : Pe-aici? Pe-aici? Noroc, Vasile.

OLARIU : Să trăiți tovarășu' Manu.

MANU : Merge, merge? (Discret.) Ce dracu l-a
apucat? Ne convoacă de parcă... A zbierat
la mine la telefon... erau niște tovarăși în
birou, că i-aș fi spus ceva... Știi, sînt unii
care nu vor să se obișnuiască cu ideea că...
gata. Ai fost cine-ai fost, statul, partidul
nostru îți recunosc meritele, te respectă, ve-
zi-ți de treabă și nu încurca pe alții...

OLARIU (printre dinții strîniși) : Cară-te de
aici, că-ți stîlcesc mutra.

MANU (luat prin surprindere, se pierde) :
Cum vă permiteți?... (Își revine.) Ia te uită...

Ei, lasă tovarășu' Olariu că o să stăm noi
de vorbă... Tovarășul responsabil al canti-
nei județene se crede tot tovarășul colonel
de securitate? Care tăia și spinzura cum po-
tea dînsul? Te prezinți la mine, la sediu,
tovarășu' Olariu, mîine la prima oră. (Iese.)

MĂRIEȘ : Tare om de treabă-i tovarășu'
Manu. Cum te duci la el cu o problemă, cum
o rezolvă. Cunoaște tot județu' ăsta, cum îmi
cunosc eu buzunarele...

OLARIU : Da, e un om foarte de treabă...

ÎNĂUNTRU

(Manu intră aferat, ca și cum ar fi alergat.
Cînd îl vede pe Petrescu, rămîne descum-
pănit. Nu știe pe cine să salute întîi.)

MANU : Să trăiți tovarășe profesor... Să trăiți
tovarășu' Stoian. Vă rog să mă iertați că
n-am venit imediat, dar e o ședință de birou
și am rămas la sediu. Poate reies unele sar-
cini noi, se dau unele indicații...

STOIAN : Cum, mă? Nu mai ești membru
în birou?

MANU (detașat) : Parcă dumneavoastră nu
știți? Se ridică cadre noi, tovarăși tineri, pre-
gătiți, cu studii superioare. Tovarăși minunați.
Noi, încet-încet... Dialectica...

STOIAN : M-ai făcut praf cu analiza stră-
lucită. Și cu ce te ocupi?

MANU : Sint secretarul Consiliului județean.

STOIAN : Ei, atunci ce te plîngi?

MANU : Nu mă plîng tovarășu' Stoian. m-ai auzit dumneavoastră pe mine plîngîndu-mă? Avem sarcini mobilizatoare, e drept, dar ne străduim. Pe județ planul de investiții a fost realizat cu 107,65%, la producția cereale-marfă numai 99,75%, din cauza ploilor, că altfel... A intrat în funcțiune grandiosul baraj de la Dorna Mare...

STOIAN : Știu, mă. N-am fost acolo ieri, ori ai uitat? Nu m-ai chemat voi?

MANU (rîzînd) : Vă rog să mă iertați, cum să uit? Păi cine era mai în drept să fie acolo, dacă nu dumneavoastră?

STOIAN : Mă, Manule, de ce dai cu peria? Ce rost mai are?

MANU : Tovarășu' Stoian. Nu fiți nedrept... Mulți tovarăși, cînd vorbim de la om la om...

(Repede o schimbă.) Vă simțiți bine aici? După ce ați plecat dumneavoastră am hotărît să facem aici casa de oaspeți a partidului...

Dar n-am schimbat aproape nimic... La ce oră doriți să cînați? Am dat indicații să...

STOIAN (brusc) : Manule, de ce ai devenit tu comunist?

MANU (rîzînd, într-atît i se pare de deplăsată întrebarea) : Tovarășu' Stoian...

STOIAN (grav) : Te întreb foarte serios. Și nu lozinci. Ori ai uitat?

MANU (deodată sincer, grav) : Pentru că te-am întîlnit pe tine. (Se sperie.) Vă rog să mă iertați, dar în ilegalitate ne vorbeam cu „tu”.

STOIAN (după o pauză, foarte trist) : Și pe urmă ai început să-mi spui „dumneata”, apoi „dumneavoastră”...

MANU (sincer) : Păi, cum altfel? Există o disciplină, o ierarhie...

STOIAN (foarte încet) : Da...

MANU : Cum mi-aș fi putut permite, într-o ședință, sau în fața activului? Unde ajungeam? Uneori... între patru ochi am mai scăpat cite un... (Foarte timid.) tu... (Bucuros.) Și am observat că nu v-ați formalizat.

STOIAN (foarte încet) : Sau poate n-am băgat de seamă...

MANU (ride) : Ehe... (Iar timid.) tu să nu observi ceva? (Emoționat.) Îmi aduc aminte, ca acum... De atîtea ori i-am povestit și tovarășei mele... Criza din '33, eram ucenic, mă băteau toți, că eram prost, venisem de la țară... Nimeni nu se uita la mine. (Încet.) Nici fetele... M-ai găsit odată în hală, singur.

STOIAN : Plîngeai.

MANU : Nu, nu plîngeam, îmi venea numai să plîng. Greșisem ceva și mi-au tăiat salariul... 83 de lei și gazda mă dădea afară dacă nu plăteam la timp. M-ai luat la voi. Erai cu Marta. Nu vă căsătoriseți încă. Trăiați... așa... (Repede.) Sigur, nu erau condiții... (Și deodată i se umplu ochii de lacrimi.) Ah, noaptele acelea! Mincam pîine prăjită în ulei, beam ceai de sunătoare... Atunci am auzit și eu de Marx, de Engels, de Lenin, de tovarășul Stalin... Mi s-a luat ceața de pe ochi... Da, da, știu; e o lozincă. Mie... nu știu de ce, mi-a venit totdeauna greu să spun convingător ceea ce simt... Greva

cea mare. Vă aud și acum, erai suit pe stiva de fiare vechi, ce voce nemaipomenită aveai: „Că nu scrie nici-unde în lumea asta ca unii să aibă tot și alții nimic!” Pe urmă la Siguranță, schingiuirile... Mi-aș fi mușcat limba mai degrabă decît să scot o vorbă... Ar fi însemnat, după tot ce-ați făcut pentru mine, că sînt ultimul dintre oameni...

PETRESCU : E drept că cei de la Siguranță știau tot...

MANU (strigînd pătimaș) : Ce-mi pasă mie? Nu știu de la mine!... Și pe urmă, cînd m-au adus în celulă, plin de sînge.

STOIAN : Vorbeai ca în vis: „N-am scos un cuvînt, n-am scos un cuvînt...”

MANU (cu ochii plini de lacrimi) : Și m-ai luat în brațe, ca pe un copil...

STOIAN (deodată, ca atunci, îi cuprinde gîtul, îi zburlește părul) : Mă, Tibi, mă Tibi... te-ai îngrășat...

MANU : Viața sedentară... sarcinile... ședințele...

IN STRADĂ

(Apar din nou cei doi tineri frumoși. Ca „din întîmplare”.)

TINĂRUL : Ce cauți pe aici?

TINĂRA : Mă plîmb. Nu e voie? Ori poate crezi că vreau să agăț pe cineva?

TINĂRUL (îi trage o palmă)

(În clipa aceea, din partea opusă apar doi tineri muncitori care cară o ladă grea.)

PRIMUL MUNCITOR : Alo, tovarășu', dacă ai alita energie, mai bine pune mîna ici-șă, că ne-a deșelat...

AL DOILEA MUNCITOR : Și mata domnișoară, că n-o să-ți cadă minijupu... (Se opintese toți.)

TINĂRUL : Unde-o ducem?

PRIMUL MUNCITOR : Aici, la casa de oaspeți, că tocmai azi s-a stricat camioneta și a căzut măgăreța pe noi.

TINĂRUL : Păi, hai s-o ducem...

INAUNTRU

MANU : Nu zic, tovarășu' Stoian, treaba merge. Se realizează, muncim. Dar nu mai e ca... (Gest subînțelegînd „pe vremuri”.) Atunci era clar. Alb. Negru. Gata. Ordin : am înțeles! Acum... nu zic... e bine... dar să îți cont de părerile fiecăruia, să te critice oricine... și tu, în loc să-l pui la punct, trebuie să ascuți cu atenție, să iei în considerație, să-i dai și răspunsuri, să explici, să cauți argumente pe înțelesul fiecăruia. Sigur, asta-i linia, ne conformăm, dar...

PETRESCU (îl privește cu ostilitate, apoi se ridică și merge într-un colț, căutîndu-și de treabă.)

MANU : Știu că nu vă place ce spun, tovarășu' Petrescu... Totdeauna m-ai privit de sus... Dumneata cu teoria, eu cu practica... Dar uite, evocînd trecutul nostru comun de luptă... mi se concretizează unele probleme. Tovarășul Duma, Mihai al nostru, e un om minunat, plin de inițiativă... Dar, cam visător...

Idealist (Repede.) Desigur, nu în sensul concepției filozofice... așa ceva n-am observat...

PETRESCU : Și ce vezi rău în asta?

MANU : Desigur, trebuie democrație... Dar să nu se transforme în auarhie... Să spună fiecare ce-l taie capul... Că de aici pînă să facă fiecare ce-l taie capul, nu e decît un pas... Să vă dau numai un exemplu... Tovarășul prim-secretar a dat o indicație...

PETRESCU (rîzînd) : După timbrul vocii tale, îmi dau seama că n-o consideri „indicație prețioasă”...

MANU : ...ca o dată pe trimestru să se facă adunări cu populația municipiului... Așa, fără un cadru organizat, cu luări de cuvînt tehnice, pregătite. Uite-așa. Să se adune cine vrea, în sala Teatrului, care știți cîți bani ne-a mîncat și nu de aia l-am făcut să-l transformăm în parlament, ci să prezinte spectacole mobilizatoare, educative... Nu să spună fiecare ce-i trece prin cap... Sigur, oamenii au frămîntări, mai sînt și unele lipsuri... Dar depinde cum le prezentăm, de pe ce poziții. Avem unce greutăți în ceea ce privește aprovizionarea, dar de aici pînă la...
STOIAN (foarte încet, foarte trist) : Pînă la ce, Manule?

MANU (înfierbîntat) : Pînă să spună că... (Scoate un carnetel.) „E ușor să dai explicații generale, tovarășe Manu, să sugi ca pe o bomboană, cuvintele «condiții obiective»...”

STOIAN : Tibi! Asta era vorba mea!

MANU : Depinde în ce condiții o folosim! (Continuă să citească din carnetel.) „cînd de pildă tu, tovarășe Manu, ai tot ce-ți trebuie și n-ai mai stat la o coadă din anul 1947...”

STOIAN (începe să rîdă cu hohote) : Și cine e anarhistul ăsta?

MANU : Păi cine poate fi, nu-l știți? Moș Nichifor ! Prietenul tovarășului Duma... De

cînd e pensionar, marmor al construirii socialismului, în loc să-și vadă și el de-un pescuit acolo, de-o plimbare în parc, se vira peste tot... De, Erou al Muncii Socialiste și toată ziua pe capul nostru, că de ce e defundată nu știu care stradă, că de ce nu știu care vînzător nu e politicos, etcetera. Și tovarășul Durma, în loc să-l trimită la plimbare... Eu nu înțeleg, zău, pe unii: ai muncit, ai fost cine-ai fost, acuma gata; bucură-te de viață cît mai ai de trăit...

STOIAN (îngrozitor de trist) : Manule, Manule... De unde-ai scos tu asta: revoluționar la pensie...

MANU (repede) : N-am spus asta tovarășu’ Stoian... Dar sînt forme organizate, bine stabilite, verificate în practică...

(În clipa aceea ușa se deschide și apar cei doi tineri muncitori, cu lada. Au pus mîna pe Mărieș și Olariu.)

MANU (se repede la ladă. E astfel construită încît pereții ei se deschid lateral și lasă să se vadă o foarte frumoasă machetă, artistic executată, a unei mari hidrocentrale) : Tovarășe Stoian! În numele constructorilor din județul nostru, care au realizat această grandioasă construcție socialistă, vă rog să-mi permiteți să vă ofer această modestă machetă, ca o dovadă de recunoștință pentru sprijinul neprecupețit...

STOIAN (s-a apropiat de machetă) : Taci, Tibi. Mai taci...

(Lumina se stinge încet; rămîne luminată numai macheta. Se aude vuietul imens al apei în baraj și uralele unei mari mulțimi de oameni.)

ACTUL II

DECOR : numai holul casei de oaspeți. Spațiul e mult mai mare însă, pentru necesitățile „flash-backurilor“.

Toți în jurul machetei ; o studiază, o comentează. Numai Olariu a rămas undeva într-un colț, ca și cum ar simți că nu are dreptul să participe. Stoian l-a observat și vine spre el.

STOIAN : Ce mai faci?

OLARIU : Muncesc.

STOIAN : Te-am întrebat: „Ce mai faci?“

OLARIU : Ce doriți să vă spun?

STOIAN : De ce crezi că trebuie să-mi spui ce doresc eu? Pur și simplu te-am întrebat, ce mai faci?... (Pauză.) Poate sîntem prea aproape de propria noastră viață, ca s-o putem privi detașat...

OLARIU (înăbușit) : Dar ce e viața mea s-o pot privi detașat? O piatră? O apă? Un tablou? (Pauză.) Și să știi... oriunde ar fi nevoie de mine, cu arma în mînă sau măturind străzile...

STOIAN (încet) : Tu crezi că mie mi-a fost ușor? Tu crezi că atunci eu am fost de acord cu toate? Dar ce era să fac? Să vă transmitem și vouă întrebările mele, sau să iau asupra mea totul? Să plătesc eu cu viața, cu nopțile... Cu remușcărilor... (Brusc, se întoarce spre ceilalți, strigînd.) Voi credeți că mie mi-a fost ușor? Asta credeți voi? Că o să mă uit la macheta asta... la ce-a trebuit să mai cheltuiți bani cu ea?... și o să-mi spun fericit, zi și noapte: Da, tovarăși, n-am trăit degeaba!

PETRESCU (încet) : Pavele... N-are rost...

STOIAN (strigînd) : Ba are! Are! Are! (Cu o mare intensitate a retrăirii.) ...Era ruină și mizerie... Sabotaj, speculă, incultură... Îmi era mai greu, mult mai greu ca în ilegalitate. Atunci totul era simplu... noi și ei, față-n față... Acum, luasem puterea și trebuia să dovedim că n-am luat-o ca să ne căpătăm noi!... Și nu știam atîtea lucruri! Și n-aveam... politiceste, n-aveam dreptul să recunoaștem că nu știm... Și mai ales n-aveam dreptul să spunem „nu pot!“... Regiunea era săracă. înapoiată... (Lui Petrescu, aproape cu ură.) Tu mi-ai vorbit despre lucrarea asta, tu! Nu altcineva... Încă în închisoare!

PETRESCU (calm) : Era proiectul meu de diplomă... Comisia a spus că sînt descoperat.

MANU : Una-i un proiect pe hirtie, și alta realizarea lui...

STOIAN (se întoarce brusc, ea și cum ar vrea să-l ia la palme) : Vezi-ți de treabă!... Nimic... Pietre. Capre. Țărani plini de păduchi

și cu credință-n Dumnezeu... A, ba da. Era un drum roman. Ce-ai făcut cu el?

MANU : Conform indicațiilor tovarășului Duma, l-am împrejmuțit cu un gard de fier forjat...

Lumina se stinge

INTR-UN DECOR SUGERÎND O IMENSĂ PUSTIETATE ONIRICĂ. CITEVA PIETRE ROMANE. (Stoian, Petrescu și un om tînăr, subțire : Duma.)

STOIAN : Ai dracului constructori erau și soldații ăia de la Roma. S-au schimbat cîteva orinduiuri, milioane de oameni au murit și pietrele astea ne sfidează încă...

PETRESCU : Secretul liantului pe care-l foloseau romanii s-a pierdut. Cînd eram tînăr, student, voiam să-l descopăr eu...

DUMA : Dă-l dracului de liant! Hai să ne așezăm puțin, voi nu vedeți ce aer e aici?

STOIAN (ridicînd un pahar imaginar) : Ei, în cinstea șantierului nostru! Am fost destul păstori și eminentamente agricoli... Acum, ori construim ori crăpăm, asta-! A treia cale ne constă.

PETRESCU : Ai dreptate, în general...

STOIAN : Știu, dragă, știu. Practica ne omoară... Ei, hai s-o omorîm noi pe ea...

PETRESCU (după o pauză) : Pavele, nu trebuia să-ți iei încă acest angajament în fața conducerii de partid... Așa, într-un moment de entuziasm, în urma unei discuții pe care am avut-o la Jilava, într-o noapte din '37... Asta seamănă a aventură...

STOIAN : L-ai citit pe Engels?

PETRESCU : Închipuic-ți că da.

STOIAN : Bătrînu- Engels spunea undeva, că noi, comuniștii, sîntem cei mai mari aventurieri din istorie : vrem să schimbăm lumea.

PETRESCU : Pavele, să lăsăm cuvintele mari pentru ocazii mai potrivite. Socialismul e știință, calcul riguros, nu vorbe... N-avem forțele necesare, n-avem mașini. Termenul de predare? Aiuristic. Doi ani.

STOIAN (calm) : Biroul regional a studiat, e de acord.

PETRESCU : Și de ce trebuie să mă supun eu, om de știință, hotărârii unor oameni care nu știu să extragă o rădăcină pătrată?

DUMA : Petre, nu ți-e rușine?

PETRESCU : Nu va trece anul și va trebui să cerșim credite, suplimentări... Cum vom face rost de brațe de muncă?

STOIAN (lovind cu palma într-un bloc) : Darăștia, romanii, cum au făcut?

PETRESCU : Comparație total nepotrivită, te rog să mă crezi. Au avut sclavi.

STOIAN : Vezi-ți de treabă! Uite ce e. Din fericie eu nu sint dictator ca să pot hotărî de capul meu... Măi, Petre, lua-v-ar dracu de intelectuali... cu ezitățile voastre. Îți torpilezi propriul proiect, visul tinereții tale?... Am cunoscut de mult pe unul, tovarășe de drum, care cum vedea o femeie frumoasă... ah! ce-am să-i fac... Și când ajungea cu una în preajma patului găsea o mie de pretexte ca să dea bir cu fugiții... Binec. Ce e azi?

DUMA : Marți.

STOIAN : Vineri. Vineri vom discuta în birou... (Surd.) Dar va fi pentru ultima oară...

O MICĂ SALĂ DE ȘEDINȚE

(Mult fum de țigară. E vizibil că oamenii sint oboșiți, că se discută de mult.)

MANU : Pentru regiunea noastră, această măreță lucrare înseamnă un nou circuit sanguin, o vitalizare a tuturor forțelor, lumina electrică, curea de transmisie a culturii...

NICHIFOR (grav) : Lampa lui Ilici...

STOIAN (agasat) : Nu-l întrerupe, te rog, moș Nichifor, că nu mai terminăm pină pominine...

MANU : Iar din punct de vedere politic, un pumn în obrazul burgheziei, un pumn în mura imperialismului... Sint pentru, cu toată conștiința... și-mi iau angajamentul...
STOIAN : Mai bine mi-ți lua, Tibi, că pe urmă...

MANU : Știți, tovarășe prim-secretar, că-mi țin angajamentele...

STOIAN : Știu, băiete dragă, știu. Așadar... Îi dăm drumul... (Și deodată „și aduce aminte“.) A, dar mi se pare că sint și unele obiecții. Tovarășe Petrescu, vă rog...

PETRESCU : Tovarăși, eu am înaintat un contra-memoriu în care...

STOIAN (calm) : Tovarășe inginer, era imens și oamenii noștri au dificultăți; înțeleg greu... știți, tehnica înaltă, rădăcina pătrată... Încearcă să ne spui, în esență...

PETRESCU : Dar e atât de greu ca în cîteva minute...

STOIAN : Stăm pină miine, pină pominine, pină la Crăciun dacă trebuie. De aia luăm leafă.

PETRESCU : Deschiderea acestui șantier, acum, în anul acesta... e o acțiune... Nu îndeajuns de chibzuită.

O TOVARĂȘĂ : Tovarășe Petrescu eu de cînd vă cunosc, dumneavoastră ați spus totdeauna nu...

STOIAN (răstît) : Vă rog, nul întrerupeți!

PETRESCU : Lipsesc brațele de muncă...

OLARIU : Păi ce dracu discutarăm o zi întreagă?... S-au făcut doar toate calculele...

PETRESCU : Brațele calificate. Mașinile sint... necorespunzătoare...

STOIAN : Ei, acum am ajuns la miezul problemei. Noi sintem proști, mașinile necorespunzătoare... De ce dracu măi, Mihai, om fi luat noi puterea? Era bine, era regat, noi ne odihnem în închisoare... (Și deodată urlă de zăngănesc geamurile.) Și dacă n-avem tot ce ne trebuie? Și n-avem tot ce ne trebuie... Cu ce construim? Cu sclavi? Așa cum afirmă Petrescu?

PETRESCU (iritat de reaua credință) : Tovarășe Stoian, vorbeam de romani!

STOIAN : Uite, Petrescule, crede ce vrei despre mine, puțin îmi pasă, dar nu mă crede prost! Fă o excepție pentru un activist de partid măcar, o dată în viața dumitale. Crezi că n-am înțeles de ce ai făcut aluzie la iubiții noștri strămoși? Citește angajamentele oamenilor muncii din regiune, sint minunate, mobilizatoare... Și vom construi! Împotriva burgheziei și împotriva tuturor celor care se opun, sub o formă sau alta! Să nu începi să aplauzi Manule, că te dau afară! (Grav.) Tovarăși, vă mărturisesc că m-am frămîntat foarte mult... înainte de a-l ruga pe tovarășul Petrescu să expună aici, în fața dumneavoastră, obiecțiile lui, lipsite de perspectivă, deschi defetiste! Culmea, față de propriul său proiect. Da' ce sintem noi, poeți? Să aruncăm vorbe-n vînt și pe urmă să ne spălăm pe miini ca Pilat din Pont? De ce n-ai curaj să spui aici, în fața biroului, ce mi-ai spus mie: „Deschiderea șantierului e o aventură!“

PETRESCU (incet) : Da, e o aventură...

MANU : Provocare!

STOIAN : Vezi-ți de treabă! Văd că azi ești în formă! Să discutăm organizat... Tovarăși, din biroul regional... V-au convins argumentele tovarășului Petrescu? Sinteți de părere să nu începem lucrarea? Să așteptăm pină cînd tovarășul Petrescu, savantul tovarăș Petrescu, va considera că ne-au picat din cer toate condițiile favorabile? (Rîsete.) Ei, Petre, ce facem? Te ascultăm pe tine, sau tu ne ascuți pe noi și-ți pui în slujba acestei mărețe construcții toată puterea de muncă, toate cunoștințele?

PETRESCU (după o foarte lungă pauză) : O să vină o zi... cînd o să vă pară foarte rău că nu m-ați ascultat...

STOIAN : Daaa, asta este. Am uitat, tovarăși, să vă spun că Petrescu nu e de acord nici cu statutul partidului. Cum adică să se supună domnia sa hotărârii majorității formată din incompetenți, care nu știu nici măcar să extragă o rădăcină pătrată?

NICHIFOR : Da' ce mai caută ăsta în rîndurile partidului nostru?

STOIAN (cu expresia schimbată) : Petre...

PETRESCU (se ridică ferm) : Tovarăși, cer convocarea plenerii Comitetului regional de partid.

(Lumina se stinge. Cînd se reaprinde, în sală sînt numai Stoian și Duma.)

STOIAN : N-ai prea luat poziție astăzi... Ceva necazuri?

DUMA : Toate-s în regulă.

STOIAN : Nu ești de acord cu hotărîrea biroului?

DUMA : Am votat, ai văzut.

STOIAN : Da, ai ridicat mina. Tu crezi că Petrescu are dreptate?

DUMA : Nu știu.

STOIAN : Atunci de ce ai votat?... (Pauză.)

Să-ți spun eu, Mihai. A vorbit instinctul tău de clasă. Și pe domnul Petrescu, dacă nu-și bagă mințile-n cap și-și vede de treabă...

DUMA : Uite, crezi ce vrei. Nu mi-a plăcut. **STOIAN :** Ce?

DUMA : Cum ai procedat... De ce a trebuit să aduci în fața colectivului o discuție care a avut loc între patru ochi? Petre a fost sincer, poate s-a exprimat cam... pătimaș, a spus niște prostii, dar ți le-a spus ție, deschis.

STOIAN : Șantierul ăsta și socialismul în general, nu e o afacere particulară între doi indivizi.

DUMA : Să încep și eu să mă tem cînd vorbesc deschis cu tine?

STOIAN : Măcar de-ai vorbi... Dar în ultima vreme ai devenit tăcut, închis în tine. De ce?

DUMA : Pavele, dacă un intelectual oarecare, care a deschis ochii acum, în revoluție, mi-ar fi ridicat asemenea obiecții... încă m-aș fi gândit... Dar cînd e vorba de tovarășul meu din ilegalitate, a cărui viață o cunosc, e fără pată... De prietenul meu. al tău!

STOIAN (calm) : El... (Scurt gest spre bustul lui Stalin)... are o vorbă: Drujba-i drujbă și slujba-i slujbă...

DUMA : Nu crezi că e o comparație prea...

STOIAN : Uite, măi băiete, eu dacă nu mergem să bem o bere acuma, mor pe loc!

DUMA (trist, fără chef) : O bere? Dacă vrei tu...

STOIAN (rece) : Du-te acasă!

IN SALA MARE DE ȘEDINȚE A JUDEȚENEI

PETRESCU : În concluzie, tovarăși... Eu văd în angajarea regiunii noastre în această construcție, un exemplu de patriotism local greșit înțeles, o manifestare de voluntarism...

O VOCE : Lasă tovarășe că facem și muncă voluntară, dacă trebuie!

PETRESCU : ...de voluntarism, care nu ține cont de condițiile obiective... Tovarășul Stoian a greșit, atunci cînd dintr-un entuziasm pe care-l înțeleg și-l împărtășesc în esența lui...

STOIAN (blînd) : Tovarășe inginer, ce-ar fi să facem un efort să fim totuși mai clari?... Tovarășul Stoian nu e atotștiutor... Ajută-l să-și înțeleagă greșelile. Fii mai constructiv...

PETRESCU : ...și-a luat angajamente care depășesc posibilitățile obiective...

STOIAN : Sugi cuvîntelul ăsta ca pe o bomboană, te rog să mă ierți, tovarășe inginer.

PETRESCU (și constituie un salt peste etape. Atîta am avut de spus, vă mulțumesc pentru atenție.

STOIAN : Și noi vă mulțumim. Cine se înscrie la cuvînt? (Tăcere.) Ei, cine sparge gheata? (Tăcere lungă, jenantă. Mic gest spre Manu.)

MANU : Tovarăși! Am ascultat împreună timp de două ore și... (Privește la ceas.)

38 de minute, expunerea savantă a tovarășului Petrescu. Noi, biroul am mai ascultat-o

timp de cîteva luni, cel puțin de zece ori. Eu, în orice caz pot s-o spun de la cap la

coadă și de la coadă la cap. sculat din somn. Tovarășii din sală, cu toată „ignoranța lor”

au înțeles, sînt sigur, fondul problemei. Despre acest fond a suflat Petrescu un cuvîntel?

Nu, n-a suflat. Și care e acest fond? (Strigînd.) Construim? Sau stăm cu mîinile în

sîn pe cuptorul bunicii? Țasta e fondul! Iar în această problemă n-avem nevoie de părerea

nici unui Petrescu. Construim!!! (Aplauze.)

STOIAN (semn cu degetele) : Mai scurt. To-

varășii au înțeles.

MANU : Aici însă e vorba de altceva. Dacă un muncitor... un simplu muncitor, care nu

știe să extragă o rădăcină pătrată, ar fi dat dovadă de atîta reavoință... de o încăpățî-

nare, care poate greșesc... dar nu e întîmplătoare... apoi am fi rezolvat în doi timpi

și trei mișcări, în altă parte! Noi am umblat cu mînuși cu tovarășul Petrescu... Eu cred,

și dacă greșesc, vă rog să mă corecțiți, că biroul, tovarășul prim-secretar, personal, au

dat dovadă de slăbiciune, de spirit împăciunitor față de poziția defetistă, deschis defetistă a tovarășului Petrescu!

UN TOVARĂȘ (citind de pe o hîrtiuță) : Eu am de pus o întrebare : să ne arate care sînt rădăcinile de clasă ale atitudinii sale duș-

mănoase față de construirea socialismului?

PETRESCU (îțîșnind în picioare) : Nu sînt dușman!

TOVARĂȘUL (citind în continuare) : Să ne spună tovarășul Petrescu ce părere are dumnealui, despre faptul că dumnealui primește

cărți și reviste, în limbi străine, imperialiste?

PETRESCU (cu milă și înțelegere) : Sînt cărți de știință, de tehnică.

MANU („l-a prins“) : Hopa... așa... inofensive...

PETRESCU (cu un efort) : Tovarășe Manu... matematica, cibernetica, nu au caracter de clasă...

STOIAN (rece) : Dovadă poziția dumitale.

(Murmur, voci : „Am de pus și eu o întrebare... etc., etc.)

OLARIU (în civil) : Am patru întrebări: Una: Crede Petrescu că e cazul să construim socialismul, sau nu! Doi: Crede Petrescu că

socialismul se construiește cu selavi? Trei: Crede Petrescu că un membru de partid tre-

buie să se supună hotărîrii majorității, în orice problemă? A auzit Petrescu de cosmopolitism?

PETRESCU (își îndreaptă umerii) : Unu: în condițiile actuale, acest șantier va deveni o

catastrofă. Doi: socialismul se construiește prin aplicarea celor mai înalte cuceriri ale științei mondiale, prin eroismul, abnegația și spiritul de sacrificiu al întregului popor.

O VOCE (cu răutate): Ce sacrificii? Li minăm din urmă, cu biciul?

PETRESCU: Trei. Un membru de partid trebuie să se supună hotărârii majorității. Dar în materie de știință, noțiunea de „majoritate” e lipsită de sens! Dacă Galilei s-ar fi supus majorității...

O VOCE: Rușine! Da' ce? Tu ești Galileu?

STOIAN (surd): Iar noi, Inchiziția...

PETRESCU (foarte trist): Nu, tovarășe prim-secretar. Numai că dumnevoastră vă luați iluziile, drept realitate. Și pină la urmă... realitatea... Asta e tot.

NICHIFOR: Apoi... Dragi tovarășii... Și tovarășe. Trebuie să vă spun că rareori mi-a fost dat să aud ce-am auzit aici... Dar asta să ne fie de învățătură... Lupta de clasă nu se stinge, ci se ascute! Daaa. Pe zi ce trece... Ceas de ceas, clipă de clipă. Ea îmbracă forme, tovarășii, de-o perfidie care toți trebuie să fim vigilenți. Manifestările astea, sint ele... oare... întimplătoare? În dosul lor nu se ascunde nimic? (Trist.) Eu n-am crezut să ajung să trăiesc clipa în care unul, pe care-l credeam tovarăș, să vină și să spună cu cinism și unde? În fața forului cel mai superior al regiunii noastre. Socialismul nu se poate construi! E o aventură, o catastrofă... Apoi, cât timp vom mai răbda asemenea atacuri calomnioase? Și cine știe ce se ascunde în dosul lor... Că asta (își potrivește ochelarii.) asta nu mai e miopie, asta e cu totul altceva!

(Lumină. Ne aflăm iar în holul casei de oaspeți).

MANU: Tovarășu' Stoian... Ce rost are, tovarășii, să ne amărîm unii pe alții, să facem procesul trecutului? Au fost condiții grele, obiective. Documentele de partid ne-au deschis ochii, ne-au înarmat. Acum e altă etapă, sarcini noi, zău, ce rost mai are? (Se uită la ceas.) Văd că tovarășul Duma nu mai vine... Acuma, sigur, nu știu dacă era atît de important ca ședința asta de birou să aibă loc tocmai astăzi... Nu doriți să servim cina?

STOIAN (rău, dur): Vezi-ti de treabă! Ai căpătat o mentalitate de chelner. Cine vrei să faci procesul trecutului nostru? (Și deodată începe să ridă, puternic, nervos.) Ei, bine, hai să ne închipuim că sîntem în 1950, cu mîntea și experiența noastră de astăzi... V-am prelucrat, ca atunci, v-am dat să înțelegeți că atitudinea lui Petrescu e obiectiv dușmănoasă... Pe Duma l-am expediat la București, sau nu mai țin mîntea unde...

PETRESCU: Totdeauna m-am întrebat de ce ai făcut asta...

STOIAN: Și? Ce răspuns ai găsit? (Petrescu tace.) Poftim, are cuvîntul tovarășul Petrescu...

PETRESCU (rizind): Pavele, o dată în viață sint și cu de acord cu Manu: ce rost are?

STOIAN (surd, primejdios): Are cuvîntul tovarășul Petrescu!

PETRESCU (se ridică, fără voia lui, se așează în dosul unui spătar, ca la un pupitur): Tovarășii... În condițiile actuale, din anul 1950, începerea acestei lucrări...

(Dar spre deosebire de scena anterioară, vocea lui e searbădă, moartă.) datorită lipsurilor tehnice pe care le avem e o acțiune riscantă... (Se oprește.) Nu! E stupid.

STOIAN (foarte grav): Petre, te rog...

PETRESCU (îl privește îndelung): Bine... (Și deodată devine oribil, unsuros.) Tovarășii, dragi tovarășii... M-am frămîntat mult în zilele astea... Cum se poate ca eu, vechi comunist, eu, autorul acestui proiect, să mă fi ridicat împotriva începerii acestei lucrări? Cel care mi-a deschis ochii, cel care a luptat pentru mine, împotriva mea, a fost tovarășul Stoian. Îi mulțumesc din suflet, în fața dumnevoastră a tuturor, pentru clarviziunea sa politică; ea m-a ajutat să descopăr rădăcinile mic-burheze ale ezitărilor mele... Îmi iau angajamentul, tovarășilor, că voi munci cu abnegație, luptînd împotriva tendințelor mele criticiste, panicarde... și voi depune toată puterea mea de muncă, întru realizarea acestei mărețe construcții...

STOIAN (care l-a privit cu spaimă, își ascunde capul în palme): Nu trebuia, Petre, asta nu trebuia...

MANU (care a urmărit cu pasiune de novice întru ale artei actoricești intră în joc, sare ca la tribună): Tovarășii! Vă rog să mă iertați, sînt emoționat și nu găsesc cuvintele să-mi exprim bucuria pentru atitudinea comunistă, profund autocritică a tovarășului nostru, apreciatul inginer Petre Petrescu! Dar totuși, am o impresie... și dacă greșese vă rog să mă corecți, că tovarășul Petrescu a exagerat nițeluș cu auto-acuzarea. Observațiile sale critice sînt foarte importante și va trebui să ținem cont de ele, să le analizăm cu spirit de răspundere, să luăm măsuri corespunzătoare...

OLARIU (din colțul său, urlă): Taci din gură, pentru Dumnezeu!

MANU (neînțelegînd): De ce? Vezi, cu experiența noastră de astăzi, n-am fi făcut atîtea greșeli... Dar uite nu ne naștem cu experiență. Învățăm din mers.

PETRESCU (foarte încet, ghemuit în fotoliu): Cînd am auzit cuvintele: „Exclus din rîndurile Partidului Muncitoresc Român” am avut senzația că pentru prima oară în viața mea cuvintele nu mai au sens. Și pe urmă, pe stradă, singur... Toți se fereau din calea mea, făcîndu-mi loc să trec... ca un omagiu invers... (Pauză.) În noaptea aceea a venit la mine moș Nichifor...

MANU: Cine-e-e?

(Se întunecă, numai Petrescu, în fotoliul lui, rămîne într-un con foarte puternic luminat și precis determinat, ca o odăită. Se aude o bătaie în ușă. Intră moș Nichifor, are o sticlă cu țuică.)

MOȘ NICHIFOR : Să nu mă dai afară, băiete. Am venit... să nu faci vreo prostie...
PETRESCU : Moș Nichifor, te rog, lasă-mă singur...

NICHIFOR : Nici prin gând nu-mi trece... Lasă, ai să fii singur când îi fi bătrîn... Și-ai să te agăți de oameni, cu orice preț, crede-mă, eu știu... Cît te-am iubit eu pe tine! Și ce durere mare mi-ai prilejuit! Copilul meu să fii și te-aș bate, cu mâinile astea! Le vezi? Mîinile astea fără unghii... mi le-au scos cu cleștele...

PETRESCU (surizînd fără voia lui) : Las' că azi ai dovedit că ai unghii ascuțite...

NICHIFOR : Asta ai înțeles tu din ajutorul pe care ți l-am dat? Trezește-te cît mai ai timp, înțelege unde te-a dus asta... cum îi și zice? Obiectivismul burghez! Ești încă tînăr... Partidul e bun, plin de înțelegere părintească, te bate cînd greșești, dar dacă vîi și recunoști cînstît, te iartă... În genunchi să vîi în fața partidului, că altfel, fără să-ți dai seama, ai să te trezești în rîndurile dușmanului... Care, dacă ar mai ajunge, pună-și pofta-n cui, la putere, ne-ar scoate ochii și unghiile, una cite una! Și ție, Petre, că la o adică tu tot pe aceeași baricadă cu noi ai să fii, pentru asta-mi pun capul. (Tragic.) Lupta de clasă se ascute pe zi ce trece și în afara partidului ești pierdut! Tu, mai mult ca oricare, pentru că ești cînstît, ești prost de cînstît, mă Petrică, Petrică, cum ai putut tu să uiți?... Prima ta noapte de închisoare... eu eram acolo de 11 ani... patru mii cincisprezece nopți... și am simțit cît ție de greu. Nu puteai adormi, cine să te legene, săracul de tine... (Și încet, foarte încet, bătrînește, începe să cînte.)

Hei, trece, trece, trece,
Doftana asta trece,

PETRESCU (încet, fără voia lui) :

Doftana azi petrece
Și noi ne veselim...

AMINDOI :

Hei, trece, trece, trece,
Doftana asta trece,
Doftana azi...

(Cîntecul rămîne suspendat. Moș Nichifor dispare. Petrescu a adormit în fotoliu. Bătăi puternice în ușă.)

PETRESCU : Cine e?

O VOCE : Securitatea Statului...

(Lumină în tot hoțul. Toți stau nemișcați pe locurile lor.)

PETRESCU : În mașină mi-au pus ochelari negri. Discutam despre fotbal. Pe Andrei îl cunoșteam din vara lui '44... visa să stîrpească pînă la unul pe dușmanii de clasă... În mașină îi simțeam umărul cald, puternic, lîngă umărul meu. Și, să nu rideți, m-a cuprins o stranie senzație de liniște, de cer-

titudine. Era mai simplu așa, bine că se întimplase așa. La început, întrebările au fost comice.

(Din nou lumina se stinge, rămînînd numai conul acela, care acuma sugerează o celulă. Petrescu, tot în fotoliu; în fața lui un tînăr locotenent de securitate, foarte frumos.)
PETRESCU : Măi, Andrei, hai să fim serioși... Ce mai faci? Mai pescuiești? Te-ai căsătorit? Ai copii? Eu am rămas holtei...

ANDREI (rece, oficial) : Cînd și în ce condiții ați luat legătura cu oficina de spionaj imperialistă?

PETRESCU (rizînd) : De la opt ani. Cu Frații Grimm, Nemți.

ANDREI : Vă atrag atenția domnule Petrescu că de atitudinea dumneavoastră, sinceră, de colaborare cu organele de anchetă, depinde...
PETRESCU : Ce depinde, Andrei?

ANDREI (rece) : Atitudinea organelor de anchetă față de dumneavoastră. Reiau : „În ce scop și cu ce condiții ați primit materiale dintr-o țară imperialistă?”

PETRESCU : Sint cărți și reviste de știință, de tehnică.

ANDREI : Așa, inofensive? În slujba cui se află știința și tehnica în țările capitaliste? (Petrescu tace.) Citez din articolul dumneavoastră publicat în 1949: „Cercurile imperia- liste folosesc tot mai intensiv știința și tehnica în scopurile lor agresive”. Repet întrebarea: în slujba cui se află știința și tehnica în țările capitaliste? (Petrescu tace.) Perfect... Au vreun interes cercurile imperialiste agresive ca să se construiască bine socialismul în țara noastră?

PETRESCU : N-au.

ANDREI : Atunci în ce scop vă trimite publicațiile lor mîrșave? (Petrescu tace.) Să vă spun eu: în scopul de-a vă demobiliza, de-a vă face să vă pierdeți încrederea în forțele creatoare ale poporului nostru... (Trist) și după cum se vede și-au atins scopul.

PETRESCU (sare în picioare, cald) : Andrei, măi băiete...

ANDREI (rece) : Domnule locotenent!

PETRESCU (devenînd și el rece, distant) : Domnule locotenent, vă lăsați prins în capcana logicii formale, a silogismului pueril. N-are nici o legătură, dar absolut nici una faptul că cercurile agresive folosesc știința în scopurile lor agresive, cu caracterul obiectiv...

ANDREI (ironic) : Vă place cuvîntelul ăsta. Ca o bomboană...

PETRESCU : ...cu caracterul obiectiv, general valabil al oricărei descoperiri tehnice, indiferent pe ce meridian se face...

ANDREI : Nici o legătură, în afară de faptul că ați sabotat din răspunerii deschiderea șantierului. (Sună. Apar două umbre.) Meditați asupra acestei legături. (În clipa aceea intră Olariu; e în uniformă de colonel.)

OLARIU (lui Andrei, ca și cum Petrescu ar fi un obiect) : Colaborează?

PETRESCU (țișnind în picioare. Umbrele îl încadrează, prompt) : Protestez în numele legalității socialiste! Resping acuzațiile provoca-

toare! Și din această clipă refuz să mai vorbesc!

(Lumină — în prezent)

PETRESCU (singur în fotoliul lui) : Aș putea să vă mai descriu îngrozitoarea umilință și umire... Da! Umirea era mai puternică, mai dureroasă decât umilința... de-a fi bătut de ai tăi... dar n-are rost, am uitat. Asta am uitat, într-adevăr... Tăceam. Dar nu ca în fața Siguranței, Tiberiu Manu! Acolo în tăcerea mea, simteam prezența plină de încredere și dragoste a tovarășilor mei... Acum eram singur. Singur, Pavel Stoian.

OLARIU (din umbră) : Nu erai singur...

(În conul de lumină în care Petrescu stă în fotoliu, intră Olariu. Mina dreaptă e legată, pînă sus într-un bandaj, vestonul uniformei pe umeri. E neras, cu fața trasă și ochii roșii, încercănați.)

OLARIU : Petre... (Petrescu îl privește cu ochii goi.) Uită-te la mine.

PETRESCU : Ieși afară.

OLARIU : Cam greu și ce ciștiți cu asta? Vrei să ordon să-ți aducă ceva de mâncare? Vrei să bei ceva? Ți-am adus pipa... (Îi întinde pipa și o cutie de tutun.)

PETRESCU (după o ezitare, începe să fumeze avid) : Vasile, cum se poate ca noi, vechi tovarăși și prieteni, să fi ajuns aici?

OLARIU : La asta numai tu ești în măsură să răspunzi. De aceea am venit să te ajut să răspunzi ca un comunist și nu ca un terchea-berehea de intelectual ofensat... Trebuie să terminăm. (Ca o chestie colaterală.) Am lipsit din oraș, am lichidat banda lui Baniuc în munți. Pe dobitocul care a dat dispoziție să fii... molest, l-am azvîrlit afară din Securitate... Un funcționar timpit (Surizînd strîmb.) Cu tine, asemenea metode dau exact rezultatul contrar. Te cunosc doar, ți-am citit dosarul de la Siguranță...

PETRESCU : Crezi că e cea mai fericită comparație? Și tu, ce metodă vrei să întrebuițezi?

OLARIU : Nici una... Petre, ce înseamnă pentru tine partidul?

PETRESCU (simplu) : Știi doar. Totul.

OLARIU : Nu-i adevărat, nu înseamnă totul... Nu, nu-i un reproș. E o explicație. Singura... Ești în partid și în același timp...

PETRESCU : Nu mai sînt.

OLARIU : ...și în același timp încerci să privești acțiunile lui și din afară. La rece. Încă o dată, nu-i un reproș. E o constatare. Tu ai fi fost cineva și în capitalism. Și dacă trăiai în Franța, în America. Oriunde.

PETRESCU : Și ce te face să crezi că suprema mea ambiție este să fiu cineva? De ce nu încerci să înțelegi, că singura mea ambiție e să fac ceva, ceva real, sănătos, rațional, necesar, pentru poporul meu.

OLARIU : E același lucru. Eu și poporul, eu și partidul, eu și revoluția. Cînd aveam cinci ani cotrobăiam prin lăzile de gunoi, după resturi. Tata murise, mama... Primul meu meșter era homosexual, a vrut să...

L-am cîmpit de i-am spart timponele. Am fost închis. Singurul lucru pe care-l visam era să ies și să-mi scald cuțitul în el. A avut noroc, purta o tabacheră mare de argint, lama a alunecat. Din nou închis. Atunci... în clipa în care puteam... ce puteam? Era necesar să devin un hoț sau un criminal, am înțeles partidul. (Cu ochi luminoși.) Și m-a făcut om... Și de atunci sînt gata, înțelegi? să stîrlesc pe oricine care atinge și cu o umbră, partidul meu. Care m-a făcut om. Asta e diferența.

PETRESCU (foarte, foarte trist) : Partidul Comunist, Vasile, e o forță bazată pe rațiune. Pe înțelegerea mecanismului acestei lumi, de-o complexitate feroce...

OLARIU : Pentru tine, poate. Știu, mi-ai mai spus : ești un fanatic. Sînt. Și sînt mîndru. Aici, unde lucrez, se scurge lada de gunoi a umanității și a istoriei. Cu umanitarismul tău ielțin și „raționalist“ aș înnebuni, mi-aș zbura creierii... Nu, Petre, lucrurile sînt mult mai simple. Răul din societate trebuie ars cu fierul roșu.

PETRESCU (încet) : Și crezi că eu sînt gunoiul care trebuie ars?

OLARIU : În mod obiectiv, ca să folosesc cuvîntul pe care-l sugi ca pe o bomboană, te-ai comportat ca un dușman înrăit. Și tragi consecințele... (Brusc, dur.) Și împotriva celor ca tine trebuie folosit tășul sabiei revoluționare! A celor care, pe dinăuntru, sub scutul trecutului lor, împrăstie otrava indoielii...

PETRESCU (surizînd) : Maxima favorită a lui Marx era... de omnibus dubitandum.

OLARIU : Cu ceilalți e simplu. Care pe care. O știi și ei. Și se bat deschis în numele clasei lor, a idealurilor lor. Nu sub pavăza ideilor noastre! Și vreau să-ți mai spun ceva... Față de ei, față de bandiții pe care-i lichidez fără milă, sînt un fel de... hai să-i zicem, înțelegere... într-un fel sportiv... Dar tu? Cu fundul în două luntri...

PETRESCU (nespus de trist) : „Cuvîntul vostru să fie Da-da, sau Nu-nu. Restul vine de la diavolul“...

OLARIU : Ce mai e și asta?

PETRESCU : Din Biblie...

OLARIU (mirat) : Din Biblie... Ei și? E just! (Pauză, apropiat, fratern.) Petre, pentru tine a venit clipa cînd trebuie să alegi între Da-da și Nu-nu. Să fii — așa cum îți plăcea să spui, vezi? Țin minte — „credincios ție însuți...“

PETRESCU : Și asta înseamnă să recunosc lucruri oribile pe care nu le-am făcut?

OLARIU : Înseamnă să accepți interpretarea noastră a atitudinii tale. Interpretare simplistă... poate exagerată...

PETRESCU : De ce? Ce nevoie e de asta, Vasile? Cui folosește?

OLARIU (deschizînd servieta, scoate un teanc de note) : Pofțim, sînt notele informative din ultima săptămînă, ți le las să le studiezi. Ai devenit port-drapelul tuturor defecțiștilor, a scepticilor, a celor care-și bat joc de noi, a celor care nu înțeleg încă, a celor care

nu vor să înțeleagă, că trebuie să construim, că trebuie să ieșim din înapoiere... Singurul mod în care poți dovedi partidului că ai rămas același Petre Petrescu, care a spus odată pentru totdeauna „Nu” înapoierii și exploatării, este să spui acum, oricât te-ar costa: Da... Să ne ajuti să neutralizăm pe toți aceia care, folosindu-se de obiecțiile tale, în parte juste, ne vor sabota... Petre, fac un apel la conștiința ta... (Cald, sfîșietor.) Dovedește-ne că ai rămas comunist!

PETRESCU (pare că se confundă în el însuși; își cuprinde fața în palme. Umerii i se zguduie, imperceptibil. Olariu vine lângă el și cu brațul lui rănit îi cuprinde umerii): Și... ce trebuie să fac?

OLARIU: Ai aici chestionarul și răspunsurile. Semnează.

PETRESCU (își ridică spre el ochii plini de lacrimi): Bine... (Pauză lungă) ...tovarășe...

(În conul de lumină rămîne din nou Petrescu, singur. Se aude din întuneric vocea lui Olariu.)

OLARIU: Da. Asta a fost... Singurul lucru care m-a frământat ani de zile după aceea, a fost faptul că n-ai întreat: „Și ce va fi cu mine?”

PETRESCU: Era ultima mea armă. Ultimul rest al unei demnități pe care m-ați făcut s-o calc în picioare... (Și deodată cu o mare, cu o dureroasă intensitate.) În numele unui „adevăr” parțial! Al unui „adevăr” din care lipsea înțelegerea, respectul față de om, față de dreptul unui comunist de a-și spune părerea deschis, în fața partidului său!

(Se face lumină. Petrescu elipește din ochi, orbit. Într-un colț, ca o umbră, Marta a intrat pe nesimțite.)

STOIAN (absent, închis în sine): Daa...

PETRESCU (cald): Pavele, dacă am trecut peste toate și am venit totuși, astăzi, e ca să-ti spun că... tirziu... te-am înțeles.

STOIAN (izbuenește): N-am nevoie de „înțelegerea” ta! Duhnește a iertare popescă „înțelegerea” ta! E metafizică „înțelegerea” ta! Istoria nu se face cu sentimentalisme de domnișoară...

PETRESCU (foarte încet): Nu. E drept. Dar istoria noastră conține în esența ei ceva nou...

STOIAN: M-ai făcut praf cu analiza strălucită!

PETRESCU: ...ceva nou și care în același timp e una din aspirațiile cele mai tenace ale omenirii: omenia!

STOIAN (dă din mîină): Literatură! Ce s-a întimplat a fost necesar deci BINE! Și pen-

tru dumneata Petre Petrescu a fost bine! Dacă n-ai fi trecut prin încercarea aceea, poate și azi compuneai proiecte geniale și le torpilai după aia, din prudență „tehnologică”, în fond din frica de realitatea care e dură, nemiloasă! Aveam eu timp să fac psihologie nuanțată cu fiecare intelectual, să-i descure problemele hamletiene? „A fi sau a nu fi?” Mă faci să rid! Nu te mai tot foi Manule! (Pauză.) Văd că Duma, împiedicat de cauze „obiective” nu mai vine. Și e tirziu. E prea tirziu. Vă mulțumesc, tovarăși, că ați venit voi. Poate n-a fost prea plăcut, dar a fost necesar, deci bine! Cit despre toate astea...

PETRESCU (foarte încet): Viața noastră...
STOIAN: O să le analizeze, poate istoria, cu mai multă obiectivitate. Noroc, vă mulțumesc, la revedere tovarăși...

PETRESCU: La revedere... (Din ușă se întoarce.) Pavele... singurul lucru care mă îngrozește... e că nici acum tu n-ai înțeles. Nu vrei? Nu poți?... Imi pare rău. Sincer.

STOIAN (foarte încet): Vezi-ți de treabă. (Îi conduce spre ușă, apoi se întoarce. E foarte bătrîn. Se așează în fotoliu cu ochii în gol.)

MARTA: Cum ai putut Pavele? De unde atita neomenie în tine, un om așa de bun... Pentru că... ești bun...

STOIAN: Vezi-ți de treabă! Erai aici?

MARTA: Vai, Pavele, ce s-a întimplat cu tine, că nu ești în stare să-i înțelegi și pe ceilalți?... Mă uit la tine și nu știu... am însemnat oare ceva în viața ta sau... Într-o zi m-au chemat... Tovarășul Manu și domnul Olariu. Am primit sarcina, da! sarcina, să fiu îngrijitoarea casei tale... Să fiu... ce vei vrea tu... Tovarășul trebuia să aibă totul organizat. Totul. Eram văduvă, de patru ani. Nimeni nu m-a întreat dacă fute timp nu-mi refăcusem viața, dacă nu există cineva... Nu exista. Întîmplător... Am venit în casa asta, paralizată de frică. Te-am găsit singur. Un om puternic, frumos și... singur. Și te-am iubit din prima clipă. (Încet, în șoptă.) Te iubesc și azi... Și așa fi vrut... o, cât așa fi vrut... ca într-o zi, să mă ceri de soție... Să avem...

STOIAN (foarte încet): În ilegalitate, am cunoscut o tovarășă, al cărei nume conspirativ era Marta... Am trăit împreună cîțiva ani... Era ingineră. Ne-am căsătorit după ce fusesem condamnat la 15 ani închisoare.

MARTA: Și... ce s-a întimplat cu ea... cu... Marta?

STOIAN (voce albă): O chema Anca. A fost executată în 1942. Vino... stai lângă mine...

(Ea se așează lângă el; stau amîndoi rigizi, privind în gol.)

ACTUL III

DECORUL va fi astfel gândit încît să permită desfășurarea de acțiuni în diverse locuri.

(UN BIROU : Stoian intră ca o furtună, are un dosar.)

STOIAN : Înfrorător ! De necrezut !

DUMA : Ce s-a întîmplat ?

STOIAN : Declarațiile lui Petrescu...

DUMA (rece) : În care ședință de birou s-a hotărît arestarea lui Petre ?

STOIAN : Asta te interesează pe tine acum ? Formalismul ? Cînd Olariu mi-a propus să-l ancheteze pe linia lor, mi-a venit să-l dau cu capul de toți pereții... Și acuma, poftim ! „Încă din anul 1944 stabilește legături cu... primește și transmite informații...”

DUMA (strigînd) : Nu cred nimic !

STOIAN : Pentru că sintem proști ! Pentru că uităm că orice opoziție la construirea socialismului înseamnă pactizarea cu dușmanul ! Poftim, luminează-te, uite cît de bine ți-ai cunoscut tovarășul din ilegalitate.

DUMA : Nu cred nimic !

STOIAN : Hai să zicem că aștia, de la Securitate, au exagerat. Că formulările lor sînt... Că Olariu umblă după decorații... Dar acel defetism, acel scepticism programatic, metodic...

DUMA : Pentru acest defetism a fost exclus din partid și acest lucru l-am înțeles... deși...

STOIAN (la pîndă) : N-am înțeles bine, cred. Ai spus „deși” ?

DUMA : De ce m-ai trimis la București cînd a avut loc ședința de excludere a lui Petre ?

STOIAN : Pentru că trebuia să fie cineva și acolo. Nu pot fi în toate părțile. N-am darul dedublării. Ca unii.

DUMA : Nu cred nimic, înțelegi ?

STOIAN : Bine... (La telefon.) Olariu ? Da, eu. Uite ce e. În zece minute Duma se întîlnește cu Petrescu... Cum ? Da ? Ești expeditiv. Dă dispoziție să-l lase să treacă. (Lui Duma.) E la gara de triaj. Ia mașina mea.

(Elementele unei gări de triaj. Noapte. Becuri chioare. O locomotivă țipă melancolic. Un șir de deținuți, în fața unei pompe

manuale de apă, pe care o manevrează un sergent M.A.I. Printre ei, Petrescu, cu o cutie de conserve. Duma se apropie, se legitimează, sergentul îl salută.)

DUMA (încet) : Petre... Cum ai putut semna aberațiile alea ?

PETRESCU (la fel) : N-am nimic de adăugat la declarațiile făcute în fața organelor de anchetă.

DUMA : Deci... e adevărat...

PETRESCU (la fel) : N-am nimic de adăugat la declarațiile făcute în fața organelor de anchetă.

DUMA (cu un gest ciudat îi întoarce fața spre el) : Petre... ce ți-au făcut ?

PETRESCU (răcnind) : N-am nimic de adăugat... Absolut nimic ! Înțelegi ?

SERGEANTUL : Atunci treci... treceți și luați apă.

(Petrescu se pierde în întuneric. Duma a rămas încrămențit. În fața lui a ajuns un tărăn mai în vîrstă, de vreo 50 de ani, înalt-ștană, dar cu barba albă, nerasă de cîteva zile.)

DUMA : Da' dumneata bade, de ce ești aici ?

ION : Pentru că nu-s în altă parte...

SERGEANTUL : Vorbește frumos că te ia mama dracului !

ION : D-apoi... pentru că n-am dat coatele.

DUMA : Și de ce nu le-ai dat ?

ION : Eu am zis că n-am avut de unde. Tovarășul Mărieș, președintele sfatului, a zis că n-am vrut. Și domniile de la tribunal or zis ca el.

DUMA : Și care-i adevărul ?

ION : Pe acela îl știe bunul Dumnezeu... (A prins chef de vorbă.) Acuma, cînd aud că ne duce la lucru, pe șantierul cel nou, eu zic că-i bine. De lucru, noi nu ne spăriem. Numai să ne dea de mîncare, că altfel mare folos n-aveți de la noi... Omul cînd îi

și bucură plină are putere și la lucru și la
muierii, în tot locul. No, sănătate bună, că
văd că mă împinge de la spate.
DUMA: Cum vă numiți?
ION: Eu? (Pauză.) Ion.
DUMA: Ion și mai cum?
ION: Ion. Nu-i destul? (Se pierde în
întineric...)

ÎN BIROUL LUI STOIAN.

DUMA (s-a oprit în ușă, e cu trench-ul pe
el, foarte gânditor): E un lucru pe care
voiam să ți-l spun de mult.

STOIAN (uimit, se aștepta la altceva):
Anume?

DUMA: Construim o lume nouă și nu se
poate. Pavele, decît cu miștile curate... Vo-
iam să-ți mai spun că fără omenie, fără o
profundă încredere în om, socialismul se
transformă într-o caricatură. Sau ce-i mai
grav: în contrariul său.

STOIAN (cu ochii plecați): M-ai dat gata
cu analiza strălucită. (Brusc, ironic.) Cum?
Nu te-ai lămurit? „N-am nimic de adăugat
la declarațiile făcute în fața organelor de
anchetă“.

DUMA (calm): În care ședință de birou s-a
hotărît arestarea lui Petre? Cine a hotărît
arestarea lui Petre?

STOIAN (calm): Eu.

DUMA: Și cine ți-a dat ție acest drept?
Cu cine te-ai sfătuit? De ce nu...

STOIAN: Cu cine, mă? Cu Manu, Olariu,
Nichifor?

DUMA: Manu, Olariu, Nichifor, eu...

STOIAN (calm, dar ascunzînd o încordare
primejdioasă): Uite, Mihai... Sînt unii oame-
ni care n-au nimic: nici casă, nici familie,
nicio familie, nimic. Pentru care socialismul e totul
și casă și familie și copii... Acești oameni
trebuie să ia uneori hotărîri, pe care nimeni
n-ar avea curajul să le ia.

DUMA: Și de ce nu vrei să ne dai și nouă
dreptul să ne spunem cuvîntul atunci cînd
e vorba de libertatea și de cinstea unui to-
varăș? Uite, asta vreau să aud de la tine.

STOIAN: Ai să auzi și asta. L-ai văzut tu
pe domnul Petrescu cîndu-se? Lepădîndu-
se de orgoliul lui intelectualist? Sîntem
înconjurați de dușmani. Petrescu s-a com-
portat ca un dușman și l-am tratat ca atare.
Nu-i nimic, o să stea puțin unde trebuie,
o să dea nițel la lopată, pe urmă vedem
noi...

DUMA: Deci tu știi că e nevinovat!... Ei bine,
află atunci că n-o să fie ședință, n-o să fie
împrejurare în care eu n-o să ridic problema
lui Petre, pînă cînd nu va fi reabilitat.

STOIAN: Nu te sfătuiesc...

DUMA (începe să ridă ca un nebun, apoi
calm): Atunci, arestează-mă și pe mine. Dar
acum. În clipa asta...

O BARACĂ.

(Olariu într-o haină de piele. Trăsăturile
împenetrabile. E adus Petrescu în haină văr-
gată, escortat.)

PETRESCU: Sînt deținutul 0462...

OLARIU (privind pe deasupra lui): În urma
dispozițiilor superioare, condamnarea dum-
neavoastră administrativă se casează. Aveți
domiciliul în satul Dorna. Dacă vreți să mer-
geți în oraș, am dat dispoziție să vi se eli-
bereze imediat autorizație. Veți munci în
biroul de proiectări. Sper, sînt sigur că... (Îi
vine greu.) veți munci cu abnegație pentru
rezolvarea... dificultăților temporare... prin
care trece acest șantier.

PETRESCU: Mă voi strădui... domnule co-
lonel. (Se întoarce, iese. Intră Stoian.)

STOIAN: Se ține tare, e colțos, al dracu-
lui...

OLARIU: Eu rămîn la părerea mea, că...

STOIAN (e nesigur și fiind nesigur, e iri-
tat): O cunoșc. Mi-ai împuiat urechile cu
ea!... L-ai ținut pe Petrescu la lopată, un
an...

OLARIU: Tovarășe prim-secretar, indicațiile...
STOIAN (strigă): Vezi-ți de treabă! Asta
ai înțeles tu? Că era nevoie... că avea ci-
neva nevoie ca Petrescu să recunoască că e
spion belgian, sau danez! Să fi înțeles că e
greșit, de asta era nevoie! Și să folosim
întreaga lui capacitate de muncă. Olariule,
că lucrurile nu merg strălucit deloc!

OLARIU: Mă voi strădui... tovarășe prim-
secretar.

UN BIROU.

STOIAN: Și ce vrei?

DUMA (foarte calm): Să iei în considerație
concluziile comisiei care a analizat situația
de pe șantier...

STOIAN (ironic): Comisie pe care ai con-
dus-o tu... (În bătaie de joc.) Suplimentări
de 300 de milioane, brațe de muncă califi-
cate, revizuirea planului inițial, modificarea
termenului cu patru ani... (Brusc, urlă.) Fals!
N-ai fost la ședință cînd s-a hotărît deschi-
derea acestei lucrări? De ce ai tăcut atunci?
DUMA (după o pauză, privindu-l în ochi):
Pentru că nu eram destul de pregătit, din
păcate...

STOIAN: Și între timp te-ai luminat? Cu
ce drept vii să-mi spui azi că raportul bi-
roului dezinformează conducerea?... Fals! Pe
acest șantier operează o bandă de sabotori
organizați! Toate scursorile din țara asta le-a
adunat Olariu și pe domnul colonel am să-l
zbor de nu se vede! Acuma vii să-mi bați
cu pumnul în masă că Petrescu a avut
dreptate?

DUMA: N-am bătut cu pumnul în nici o
masă. Petrescu a avut dreptate. Și dacă noi,
în fața conducerii de partid, n-avem curajul
să recunoaștem că am greșit, n-avem ce căuta
aici!

LA INTRAREA SECURITĂȚII.

UN OFITER: Să trăiți tovarășe prim secre-
tar! Sînt ofițerul de serviciu, locotenent
Iacob Mihai.

STOIAN: Unde-i biroul lui Olariu?

OFIȚERUL : Legitimăția Dumneavoastră, vă rog. (Stoian îi întinde legitimăția.) Fă un bon, tovarășului prim secretar.
SUBOFIȚERUL (la ghișeu) : Numele ?
STOIAN (surd) : Pavel Stoian.
SUBOFIȚERUL : Unde lucrați ?
STOIAN (la fel) : La regionala de partid.
SUBOFIȚERUL : Unde mergeți ?
STOIAN : La tovarășul Colonel Olariu.
SUBOFIȚERUL (întinzându-i bonul) : Etajul II, camera 423. Să-l aduceți semnat. (Se ridică, ia poziție de drepti impecabilă.) Să trăiți, tovarășe prim secretar !

UN BIROU.

OLARIU (la telefon) : Cum ? I-ați făcut bon de intrare ? După ce pleacă, te prezinți la raport, dobitocule ! (Își aranjează ținuta. Intră Stoian.) Vă rog să-l scuzați pe ofițerul de la poartă...

STOIAN : De ce ? A făcut-o de capul lui ? Semnează... semnează, dacă-ți spun. Frumos la tine. Ca în mormint...

OLARIU (după o pauză, stingherit) : Am discutat cu tovarășul Duma, o ține ca orbul de bită. Poziția mea din birou a rămas aceeași... Putem noi să ne dăm un vot de blam public, după ce am umplut toate ziarele... după ce n-a fost plenară în care...
STOIAN : Pe scurt. Cunosc poziția ta.

OLARIU : Pe acest șantier a acționat o bandă de sabotori organizați. Dacă e vorba de greșeală, să-ți spun eu care e : nu trebuia să mă supun unui capriciu de-al tău, să-l scot pe Petrescu de la lopată și să-l bag la concepție... Cum puteam noi crede, și aici e în primul rând greșeala mea, că Petrescu, după tot ce i-am făcut, nu vrea să ne plătească o poliță...

STOIAN (cu amărăciune) : Cum mă, din cauza unui Petrescu am ajuns la catastrofa asta ?

OLARIU : Sint în posesia tuturor documentelor, a declarațiilor, a notelor informative, din care poate reieși acest lucru. Propun ca o sinteză să fie anexată la raportul biroului.

STOIAN (foarte grav) : Olariule, asta duce la un proces care se poate lăsa cu condamnări la moarte... Ești sigur, eu toată conștiința ta de comunist, că acești oameni, Petrescu în primul rând, în mod conștient, au dus la dezastru...

OLARIU : Dacă necesitățile politice o cer, poate fi interpretat și așa.

STOIAN (parcă acoperit de cenușă) : Daaa. Bine. Să mă duc și eu. (Din ușă, se întoarce, pune mâna pe umărul lui Olariu.) Vasile, mă tem că n-ai să mai poți lucra aici.

PE PODIUM, SUB PLOAIE, STOIAN.

STOIAN : Tovarăși... dragii mei tovarășii ! De zeci de ori am fost aici, în mijlocul vostru... împreună am trăit emoția punerii pietrei fundamentale...

O VOCE : Uraa ! Uraa ! (Și un vuiet imens de urale se ridică.)

STOIAN (foarte greu) : Împreună cu voi... cu voi... aici împreună ne-am bucurat că șantierul merge înainte și acum, pentru că sîntem comuniști, pentru că avem curajul să privim adevărul în față...

O VOCE (bas) : Trăiască victoria socialismului în R.P.R. !

MULTIMEA : Ura... uraaa...

STOIAN (după o ezitare, deodată cu o energie supraomenească) : Cu voi, împreună, întregul popor, vom învinge toate greutățile ! (Își rupe gulerul cămășii.) Pentru că trebuie să construim, asta e viața noastră ! (Urale.)

IN FAȚA UNEI BARĂCI.

(Ion îmbrăcat țărănește privește în lumină zeghea vărgată. O împătură cu grijă, o viră în traistă. Apare Duma.)

ION : Ziua bună. No, iaca merem acasă... Păcat. Că acumă chiar că eram curios și eu să văd ce iese din săpăturile astea. Că de săpat am săpat. Eu nu mă pling de nimica... Nu m-o bătut nimeni... Pe domnu' senator, pe domnu' ministru, în cadrul luptei de clasă, cite-un ghiont, acolo, că nu făceau normele... (Ride.) De, domni. Pe mine nu m-o bătut nimeni. Că cine ridică mîna în contra mea, acela moare. N-am trăit cu 53 de ani să ridic mîna asupra mea orice tras împins. No, sănătate bună și la bună vedere, tovarășu' Duma...

DUMA : Bade... de unde mă cunoști ?

ION : Ce-ți pasă ? Te cunosc. Ai avut o vorbă bună pentru mine cînd eram la greu. Iară noi, noi nu uităm. Băul, poate da. Binele nu. (Pleacă. Duma intră într-o baracă alăturată. La o planșetă luminată, Petrescu.)
PETRESCU : Te așteptam. Era singura înțilnire de care mă temeam după ce am fost parțial repus în drepturi. Frumoasă formulare, nu ?

DUMA : Am vrut de mult să...

PETRESCU : Cu ceilalți, a fost mai simplu.

..A fost o greșeală, se întimplă : dovada, sint liber, lucrez"... Cu tine mi-e greu. Foarte greu.

DUMA : Petre, cum ai putut recunoaște lucruri pe care nu le-ai făcut ?

PETRESCU : Ce vrei să-ți spun ?

DUMA (simplu) : Adevărul... În 1937, la Siguranță, cîți ani aveai ? 24... n-ai scos o vorbă. Știu, am verificat eu...

PETRESCU : Acolo erau dușmanii. Cu care o simplă discuție despre starea vremii însemna trădare, din punctul meu de vedere. Aici erau ai mei, tovarășii mei... Și mai e ceva. Nopti întregi în celulă m-am frîmțint să înțeleg de ce mă încerca totuși un sentiment de vinovăție. De ce adevărul meu mi se părea parțial...

DUMA : Și ai aflat ?

PETRESCU : Da. Cred că da. Am înțeles că și Stoian avea dreptate. Problema se pune și cum vedea el : construim sau crăpăm. Numai că el a considerat că adevărurile noastre se exclud. Și a acționat în consecință. Ori adevărul e o sinteză, care se descompune și se recompune mereu. Olariu... da, da, Olariu m-a făcut să înțeleg asta...

DUMA (strigând) : Prin ce mijloace ?
PETRESCU : N-are importanță. De ce să zgîndărim trecutul. De ce să scormonim lucruri dureroase.

DUMA (cu intensitate) : Pentru ca asemenea lucruri să nu se mai întimplă în acest partid și în această țară... Și acuma, ce dracu faci aici ?

PETRESCU (zîmbind) : Lucrez. Lucrez la o nouă concepție asupra acestei lucrări care ne e necesară ca apa, ca aerul. Restul ? N-are nici o importanță. Nici una, Mihai, crede-mă.

UNDEVA. STOIAN — DUMA.

STOIAN : N-am putut, faceți-mi ce vreți, dați-mă afară, n-am putut.

DUMA : De ce nu m-ai lăsat pe mine ?

STOIAN (cald) : N-am vrut ca înfringerea asta să se lege de numele tău...

DUMA (privindu-l cu o mare uimire) : Nu înțeleg. Numele meu, numele tău... Toate sînt ale noastre, ale tuturor, și victoriile și înfrîngerile... și mai ales răspunderea. Cînd mii de oameni te așteaptă în ploaie, n-ai voie să ții un discurs agitar și fals și pe urmă să te urci în mașină și să... fugi. Nu sîntem niște mîntuitori, niște profeți, care cînd dau chix se urcă în ceruri... Sîntem oameni, Pavel. Și oamenii trebuie să simtă asta... Poporul ăsta al nostru s-a născut la școala amarnică a răbdării. Un singur lucru nu-l rabdă și e bine că e așa : minciuna. Nu știi dacă am învățat multe în viață, dar asta am învățat-o.

STOIAN : Ia mai slăbește-mă, cu teoria... Vorba e : ce facem cu personalul de pe șantier ?

DUMA : Pînă cînd se vor relua lucrările...

STOIAN : Ai înnebunit ? Care lucrări să se reia ? Cînd ? Asta cine ți-a mai băgat-o în cap ?

DUMA (calm) : Petre Petrescu.

SALA MARE A UNUI CĂMIN CULTURAL.

(Pături, pe care dorm activiști. Pe mese, cutii de conserve desfăcute, sticle goale, pe pereți afirmă haine și mantale de ploaie. Sub paturi geamantane, ranițe, lighene. Intră Stoian. Gîfîie de furie.)

STOIAN : Odihnă plăcută, tovarăși ! Unde e Duma ? (Acesta neras, obosit, se ridică de pe un pat.) Nu vă e rușine ? V-ați adunat aici cei mai de nădejde activiști și... ce-i aici ? Azilul de noapte ? Ne iau toate regiunile înainte... și voi vă cîcițiți în prăpăditul ăsta de sat...

DUMA (foarte calm scoate de sub pat un lighean, înmoie în el un colț de batistă, își șterge ochii) : Ocupați loc, tovarășe Stoian... (Cei prezenți vor să plece.)

STOIAN : Stați aici ! Unde mergeți ? O luați din loc, așa... Sper că nu intenționezi să te și razi ?

DUMA (trecîndu-și palma peste față) : Nu încă.

STOIAN (și-a pierdut agresivitatea) : Mă, copii, acum trei luni eram în frunte, pe țară... N-aveți un pic de mîndrie ? Alte regiuni au terminat de mult...

DUMA : Fiecare regiune își are specificul ei...

STOIAN : Mulțumesc pentru informație. Ați luat-o ușor, fraților... Voi vă faceți siesta, oamenii se ascund pe coclauri... Directivele Comitetului Central...

DUMA : Directivele Comitetului Central ne arată foarte clar cum trebuie dusă munca de lămurire...

STOIAN : Nu știți să vorbiți cu oamenii ! Habar n-aveți, îi dați cu șablonul... (Lui Duma.) Te rog să-mi aduci pe cel mai încăpățînat... Sufletul omului e complicat și voi aveți o singură cheie, de aia nu merg treburile...

DUMA : Ghiță, cheamă-l te rog pe baciul Ion...

ACELAȘI DECOR.

(În fața lui Stoian, Ion Avram, tîranul de pe șantier, Duma aparent absent; își trece tot timpul mîna peste fața nerasă.)

STOIAN : Bace Ioane, partidul nostru... și dumneata știi asta foarte bine... nu vrea decît binele poporului... Că ne-am născut din sudoare și din suferința părinților și bătrînilor noștri...

ION : Asta așa este, să vă dea dumnezeu sănătate...

STOIAN : Știi că nu e ușor... Omul se desparte greu de felul în care s-a obișnuit să trăiască, chiar dacă a dus-o greu, chiar dacă s-a chinuit...

ION : Asta este tocmai așa și nu altfel.

STOIAN : Dar țara noastră nu mai poate rămîne așa cum a fost. Lumea merge înainte.

ION : Merge, bat-o dumnezeu, încă prea ăute...

STOIAN : Partidul vine și vă arată, dumnea-voastră, tîrănimii muncitoare, singura cale de urmat : a muncii în comun, a muncii științifice...

ION : Eu nu mă scriu, tovarășe. Eu pe pămîntul meu mi-s domn, și la casa mea.

ACELAȘI DECOR. FUM MULT.

STOIAN (îi întinde lui Ion o țigară. Acesta rupe foia și îndeasă tutunul într-o pipă de lut ars) : ...Apoi, bade, unul din noi nu-i întreg la minte...

ION : Parcă nu-mi vine a crede...

STOIAN : Dumneata, după cum am văzut din discuția noastră, înțelegi avantajele gospodăriei colective, mai bine ca mine. Văd că ai studiat, te-ai frămîntat...

ION : Nu-i bine să moară omul prost...

STOIAN : Vezi clar toate avantajele și în aceiași timp nu vrei să te dai pe brazdă. Cum se împacă una cu alta ?

ION : Apoi, nu pot sta toate lucrurile împăcate unul cu altul, că am muri de urit.

STOIAN (se întoarce zmucit spre Duma) : Și tu nu spui nimic ?

ION : D-apoi că tovarășul Mihai mi le tot spune, de trei săptămîni. Numai că eu is foarte greu de cap... (Serios.) Nu vreau. Asta-i. Nu pot să rabd să-mi poruncească mie oricine. (Se ridică.) Eu nu mai trăiesc mult, tovarășe, și mie mult îmi place libertatea... Lăsați-mă sărăciei mele și prostiei... Cu colectiva... eu pricep, îi musai să se facă că așa-i porunca necesității vremurilor noi. Sînt pentru, din toată inima, ...numai cît vă rog lăsați-mă pe mine de-o parte... Uite, tovarășe, hai să facem un tîrg; eu zic că mă scriu, că după mine se ia jumătate satul, că dracu știe de ce am prestigiu... poate de undes-cu gura mare... Mă scriu, se scriu și ei și după aceea eu mă șterg... Îi lămuresc eu, maica lor că-s proști ca cizmele și nu vor să vadă în viitoriu, cum scrie și la Apocalipsă. (Caută disperat și spune primul citat care-i trece prin cap.) „Ei au puterea să închidă cerul, ca să nu cadă ploaia în zilele prorociei lor”... No, de acord?

STOIAN (după o tăcere, dur, apăsător) : Așadar n-ai încredere în partid! Așadar, după dumneata, colectivizarea înseamnă că noi răpim libertatea oamenilor! Cum talmăcești Apocalipsa, noi, comuniștii, folosim știința ca să distrugem recoltele, să silim pe oameni să ni se supună!

ION (speriat) : Tovarășe dragă...

STOIAN : Am terminat. Nu mai avem ce vorbi! Poftim! Scrie aici tot ce mi-ai spus. Dă o declarație, care sînt părerile dumitale despre partidul nostru și o să discutăm în altă parte! (Spre Duma.) Acuma înțeleg de ce n-a mers munca aici! (Spre Ion.) N-ai fost cumva și pe lista chiaburilor?

ION : Am fost... cum să nu fiu? Chiaburul chiaburilor am fost. Cu un iugăr de pămînt.

ACELAȘI DECOR.

(Sala e plină. La prezidiu, Stoian, Duma, Mărieș.)

STOIAN (emoționat, sincer) : Pentru mine, dragi tovarăși, e o zi mare, o zi fericită. Văd cum se împlinesc acele visuri pentru care am suferit în închisorile burgheziei, pentru care atîția tovarăși și-au dat viața... Pentru această bucurie, dați-mi voie să vă mulțumesc... Și, cum zice proverbul nostru din bătrîni, vorba multă sărăciea omului. Hai, tovarășii colectivști, să trecem la alegerea președintelui, a colectivului de conducere... (Se întoarce spre Mărieș, care arborează un suris larg.) Cu toții îl cunoașteți și-l pretuiți pe tovarășul Mărieș. E un om dintr-o bucată, cinstit, drept, bun membru de partid... Desigur, dacă o să și-o ia în cap, mai sîntem și noi pe aici și o să-i frecăm ridichea... După consultările pe care le-am avut cu un grup de tovarăși, noi îl propunem ca președinte al gospodăriei agricole colective „DRUM NOU” din comuna dumneavoastră. (Tăcere de gheață.) Ei, cine sparge gheața? (Tăcere.)

DUMA (apăsînd pe fiecare cuvînt și în același timp foarte firesc) : Poate sînt și alte propuneri...

(Stoian s-a întors spre el, fulgerător. Și, deodată, sala se însuflețește de foșnetul trupurilor, cineva tușește...)

VOCI : „Baci Ion !” „Tovarășul Ion al nostru”. „Ion zis Berbecul !”.

STOIAN (s-a întors iar spre Duma. Acesta, zîmbind, ridică din umeri) : S-a făcut o primă propunere...

VOCI : Baci Ion al nostru !

ION (se ridică, se întoarce către sală, se înclină adînc, bătrînește) : No, vă mulțumesc că m-ați numit președinte... (Urcă la prezidiu.) Mulțumesc pentru onoare. Acuma, frați și oameni de omenie situația-i așa, că noi intrăm. Îi bine ori rău s-a vedea după cum om munci. Cum om munci? Om munci după plan. (Spre Stoian.) Numai că planu... eu l-am știudiat, acela nu-i bun...

UN FLĂCĂU : Așa este ! Nu-i bun !

ION („președinte”) : Nu te-o întrebă nimeni, poartă-te cu respect!... Îi foarte bun în alte părți, în Dobrogea de-o pildă, că am auzit că acolo s-o făcut treabă bună. Nu știu cum, că pămîntu-i slăbuț, eu avui ocazia să-l studiez... Noi ni-s pe deal și pe vale, dar mai mult pe deal, și acolo-i muntele, cu pășunea cea grasă, unde mult mi-a plăcut mie în tinereată. Pomi, tovarășii, fructiferi... și creșterea vitelor, științific, adică cu mare dragoste că și vita are un fel de suflet și simte, să mă credeți pe mine... și multe altele, la care eu m-am tot gîndit. Tu nu te fiți Mărieș. Știu că-ți pare rău că ai picat la alegeri, dară n-am ce-ți face și te rog să colaborezi cu voce bună. No, mulțam încă o dată. Floriță ! Aburcă-mi un scaun.

DUMA (înainte ca Stoian să intervină) : Bace Ioane ai vorbit tare frumos, dar pe dumneata nu te-o ales încă nimeni. Au fost două propuneri, o să le punem la vot. Pină atunci poștește dumneata frumos în sală...

STOIAN : Luăm o pauză...

(În aceeași sală. Stoian vorbește cu Mărieș. Cîțiva activști respectuoși.)

STOIAN : Cu fiecare om în parte ! Să le intre în cap tovarășeilor deosebirea dintre democrație și anarhie ! Duma ! Vino aici ! (Duma se apropie, ceilalți se retrag.) Știam că ești un bun organizator. Nu știam că te pricepi să organizezi ședințe fracționiste... Taci ! Se uită oamenii la noi...

DUMA : Putem merge în altă parte, să discutăm...

STOIAN : Vom discuta și în altă parte, tovarășe Duma.

DUMA : Cum doriți, tovarășe prim-secretar !
STOIAN : Un chiabur...

DUMA : A fost trecut în mod ilegal, abuziv, de protejatul tău, Mărieș. Are un iugăr și jumătate...

STOIAN : Ești foarte bine informat...

DUMA : Am impresia... Pavele... că pentru asta primesc leafă...

STOIAN : Poftiți în sală, luați loc...

(Lumea intră, se așează.)

STOIAN : Redeschid ședința. Au fost două propuneri. Prima pentru tovarășul Traian Mărieș. Cine e pentru? (Se ridică câteva mâini, printre care, cea mai vizibilă, a lui Mărieș.) Unu... doi, patru... șapte... Cine e împotrivă? (Asistența s-a încurecat.) Nimeni? (Zimbește.) Deci putem considera că au fost șapte voturi pentru, niciunul contra, restul abțineri!...

O VOCE (cam bătută) : Mai a fost o propunere!

STOIAN (suride) : Te grăbești? Treccem la a doua propunere. Cine e pentru? (Toate mâinile, în afară de a lui Mărieș și a lui Ion Avram se ridică.) Tovarășul Ion?

ION : Mă acțin.

STOIAN : De ce? Nu ești de acord?

ION : Sint, dară așa se cuvine, să nu fii fălos.

STOIAN : Tovarășul Ion Avram a fost ales cu majoritate absolută, poftiți la prezidiu, tovarășe Avram. Vă felicit pentru alegerea dumneavoastră...

UNDEVA. STOIAN — DUMA.

STOIAN : Cred că n-ai chef să te întoreci cu mine în oraș. Rămii cu președintele-ți chiabur, sărbătoriți-vă victoria împotriva partidului...

DUMA (cu mare greutate) : Pavele... viața te-a depășit.

STOIAN : Ia te uită! Ce vorbești?

DUMA : Știi că ai fost pentru mine un idol... Cuvînt timpit, dar ai fost. De cînd te-am

cunoscut, din ilegalitate, am vrut să fiu ca tine, să vorbesc ca tine, să rid ca tine... Pavele... unde... cum s-a întîmplat ruptura dintre tine și oameni?

STOIAN : Vezi-ți de treabă... Poate mă luminez tu... Știi?

DUMA : Cred că da... În clipa cînd ai uitat că fiecare om e o lume întregă și nu un șurub... Un destin și nu o fișă...

STOIAN : Lasă balivernele! N-avem timp... N-am timp să explic ficcărui Vasile...

DUMA : Milioane de astfel de Vasile, cum le spui, urmează acest partid... pentru că dincolo de construcții, de șantiere, de tot ce trebuie să facem, ei știu că aici se naște ceva mai important, ceva fundamental... Pentru care poporul ăsta are un cuvînt nemaipomenit... Omenie. Domnia omeniei.

STOIAN : Trebuia să te faci popă...

DUMA : „Ficcărui Vasile”... Pavele, ai ajuns să confunzi socialismul cu mindria ta, și să vezi un dușman în fiecare om, care nu poate crede că numai tu ești depozitarul adevărului... A acestei sinteze pe care trebuie s-o înfăptuim noi. Între putere și adevăr... N-aș fi crezut niciodată că așa ceva se poate întîmpla... Acuma mă întreb dacă n-o să mă se întîmple și mie și așa da oricît să-mi pot da seama la timp... (Cu o teribilă seninătate.) Pavele... dacă nu poți înțelege asta, dacă nu vrei să înțelegi asta... voi fi silit să lupt împotriva ta... În numele a tot ce ne leagă... să nu ajungem aici... Găsește-l în tine pe Pavel Stoian cel adevărat, nu cel puternic... Omul uman... (Stoian îl privește lung de tot, apoi îi întoarce spatele și încet, foarte încet, iese.)

(În holul casei de oaspeți. Stoian, în fotoliu în care a stat Petrescu, cu fruntea în palme. Singur. Încet, ridică ochii. Duma e în ușă. Are tîmplele albite.)

ACTUL IV

Același decor din actul I. Duma și Stoian se privesc multă vreme.

DUMA (surzind) : Pun pariu că erai sigur că n-am să vin...

STOIAN : Nu pune. Pierzi. Au fost aici ceilalți... Petrescu. Manu, Olariu... Și am vorbit, ca bătrînii, despre trecut. (zîmbind) Știu, tovarășe Duma, nu e just. Noi privim numai și numai înainte. Dar uneori... uneori cel mai greu lucru e să prevezi trecutul... Cum te înțelegi cu Petrescu? Cum a îmbătrînit?

DUMA : Face proiecte geniale, pe urmă ridică observații...

STOIAN (încet) : Numai că nu-l mai ares-tează nimeni. Asta voiai să spui.

DUMA : Te cbinuie asta...

STOIAN : Da. Îngrozitor. Și aș da oricît să nu se fi întîmplat. Dar lucrul e săpat în piatră. Ca drumul acela roman. Restul s-a șters. Mihai, te-am iubit ca pe copilul meu... Copilul acela... pe care l-a pierdut Marta, cînd a fost arestată... dacă ar fi trăit, aș fi vrut să fie ca tine... Dar cînd am plecat de aici te-am invidiat. Nu pentru că veniseși în locul meu, nu. Pentru că aveai puterea să-ți pui întrebări. Toate întrebările. Vezi tu, e ciudat... Într-o perioadă, noi, propaganda noastră, am șlefuit imaginea realității... Imaginea propriei noastre vieți. Ca și cum ne-ar fi stînjinit că am făcut o revoluție, cu măreția ei teribilă, cu duritățile ei... Nu știu cum s-a întîmplat asta, nu știu de ce s-a întîmplat. Adică știu. Am vrut să prezentăm, cui? Nouă înșine? O imagine cuminte... ca și cum am fi luat puterea într-un consens unanim, aclamați de absolut toată lumea, minus, evident, o mină de exploataori...

DUMA : Dreptul nostru de-a lua puterea era în logica istoriei. Poporul ne-a urmat, dar asta nu înseamnă că întreg poporul era conștient de atunci de această legitimitate istorică... Și pe urmă... cum dracu? am ajuns... unii dintre noi au ajuns prizonierii acestei imagini... „cum ar trebui să fie, cum ar fi fost mai frumos să fie”... Și a început să li se pară că tot ceea ce o înfirmă chiar parțial, e primejdios. Că adevărul poate fi sub-

versiv. Că adevărul e proprietatea particulară a citorva.

STOIAN (privindu-l în ochi) : Mihai... cum mă vezi tu astăzi? Nu-ți căuta cuvintele.

DUMA : N-am nevoie să mi le caut, Pavele. M-am gîndit și eu mult. În închisoare, ne stringeam instinctiv în jurul tău, nu pentru că erai șef. Urit cuvînt!... ci pentru că radiai forță... și ceva mai important, Pavele. Bunătate, omenie, în mijlocul acelei sălbăticii. Nu ți-am spus niciodată : la un moment dat eram pe punctul să cedez. Ai simțit. Mi-ai spus atunci că pot să recunosc unele lucruri, pe care Siguranța le știa dealfel... Din clipa aceea mai bine aș fi murit, decît să apar în fața ta, ca un om slab.

STOIAN : Și eu am fost o dată pe punctul de-a ceda.

DUMA : Și mai tîrziu anii aceia... Ne înțelegeam fără cuvinte... Cum te vîd astăzi? (Simplu.) Ca pe unul din oamenii pe care poporul ăsta îi naște în momente de cumpănă...

STOIAN : Nu exagera. Nu mă flata...

DUMA : Nu-mi stă în fire, știu. Ai avut un singur defect, Pavele. N-ai putut niciodată recunoaște că ai greșit. Nici la șah, măcar, la vinătoare. Vezi tu, nu știu dacă e bine sau rău, în orice caz e în logica istoriei, într-o perioadă a revoluției puterea se concentrează în puține mîini, cînd nu e timp de discuție, de parlamentări. Și se întîmplă atunci că defectele personale, omenesti, capătă proporții naționale. Uneori mondiale. Mă gîndesc la Stalin, la uriașele sale merite față de revoluție și la daunele pe care le-au adus revoluției, defectele sale, pe care Lenin le prevăzuse.

STOIAN : Lenin era unul...

DUMA : Nu-i adevărat! Și asta era forța lui, că nu era unul! Da, într-o perioadă, puterea în puține mîini e o necesitate obiectivă... Istorică, deci dialectică, deci trecătoare! Dar mai tîrziu... unora... li s-a părut mai comod așa... Să se considere singurii depozitari ai adevărului. Poporului, clasei să

i se comunică doar fărătării... Să nu fie implicați în luarea lor cei care poartă pe umerii lor tot greul ridicării acestei țări. Sarcina istorică a ridicării acestei țări!

STOIAN : Vechea ta obsesie... La naționalizare, ții minte ? Mi-ai făcut un scandal teribil : de ce am ținut noi activiștii încuiați în sediu, două zile, fără să le fi spus : „Măi băieți, voi veți fi directorii fabricilor noastre”... Dacă am avut încrederea să le dăm pe mână zeci de mii de oameni, miliarde de lei, de ce n-am avut încredere că nu vor pălăvrăgi !... Da, era ideea ta fixă.

DUMA : Fixă, nefixă, e și acum. Știu, Manu spune peste tot că sint un idealist... (Ride.)

Nu în sensul concepției filozofice (Ride.) n-am decăzut pînă acolo...

STOIAN : Cum lucrezi cu Manu ?

DUMA : E un bun sergent, care s-a trezit cîndva pe post de ofițer. Și mai e ceva, crede că nu poate fi contestat.

STOIAN : E un cuvînt la modă.

DUMA : Hai să-i zicem criticat... Că meritele lui îl înalță deasupra... ori vezi tu, cei care poartă pe umerii lor tot greul ridicării României... își iau acest drept. Dreptul de-a afla și de-a spune adevărul. Iar cine nu pricepe acest lucru n-are dreptul să conducă ! ...Dar vezi, uneori uităm... uneori... Aveai tu o vorbă : „Nu poți vorbi împotriva fumatului cu țigara în gură”...

STOIAN : N-ai uitat ?

DUMA : Nu. E foarte bună lozincă. Și hai să lăsăm lucrurile mari, fundamentale... Le cunoști ca și mine... Ne frământăm... Căutăm... Dăm cu capul de prag... Sint și altele, mai mici, multe, foarte multe... Uite azi, în ședința de birou discutăm printre altele problema transporturilor în comun... Și deodată mi-am dat seama că ultima oară am fost cu tramvaiul... să tot fie prin '50-'51... Că soțiile noastre nu prea stau la coadă... Și uneori protestele celor care stau la coadă supără, ca și cum ar fi un reproș personal...

STOIAN (ușor absent) : Daaa...

DUMA (foarte serios) : Saint Just spunea...

STOIAN (obosit) : Cine mai e și asta ?

DUMA : Revoluționarul francez... „Ideea de fericire e nouă în Europa”. Și la noi... Și oamenii o descopăr cu lăcomie, cu intransigență. E bunul lor cel mai prețios într-o lume care se mișcă din temelii, căutîndu-se pe sine... O omenire însetată și capabilă să realizeze sinteza putere-adevăr-fericire... Ei, hai, că-mi pleznește capul de atîtea gânduri înalte... (Tac.) Ai fost la doctor ?

STOIAN : Am fost. Bătrîml Weissmann nu s-a schimbat deloc, numai că seamănă și mai mult cu un elefant irascibil.

DUMA : Și ?

STOIAN (Pauză foarte, foarte lungă. Apoi îl privește în ochi.)

DUMA (foarte încet) : Știam. Mi-a telefonat... STOIAN : Se întimplă și asta. (Surd.) Cea mai mare nedreptate. Taci, nu spune nimic, nu-mi da sfaturi...

DUMA : Ție frică ?

STOIAN : Da... (Pauză.) Și ciudă. O ciudă groaznică... Pentru că abia acum... cred că știu cum ar fi trebuit să... (Pauză.) Înainte... Înainte de... Marta mi-a scris „Mi-e tare frică, Pavele, și mi-e tare ciudă... Dar să fii liniștit, n-o să se vadă asta”. (Pauză.) Ce mai face Pavel cel mic ?

DUMA : E un găligan, cît un mistreț. Mai ales coama. Îmi mai face din cînd în cînd favoarea de-a accepta o palmă educativă. A reușit la facultate.

STOIAN : Să-l trimiți să stea la mine.

DUMA : Nu. La Cămin. L-ai strica de tot.

STOIAN : Nu pentru multă vreme... Ei, acuma... e tirziu... Aș vrea să te rog ceva.

DUMA : Spune, Pavele...

STOIAN : Ciud... cînd o să... o să trebuiască să... te-aș ruga...

DUMA : Am să vin. Pavele.

STOIAN : Te conduc cițiva pași...

(Ies în curte. Din stînga au apărut El și Ea. Se sărută cu foc, șoptesc cuvintele eterne ale dragostei.)

STOIAN (lui Duma) : Poarta asta... Să n-o dărîmați... E frumoasă. Și-acuma du-te, du-te, puștiule. E tirziu... (Ridicînd din umeri.) Se întimplă... (Duma se pierde în întuneric. Stoian luminat din spate rămîne în poartă.)

EL : Auleu... Hai s-o ștergem de aici... Îl vezi ? A fost șeful județului pe vremuri... Unul nu sufla.

DUMA (apare brusc, din întuneric, lingă ei) : Bună seara tinere... Ai cumva un foc ?... Mulțumesc. Văd că ești pornit pe calea generalizărilor socio-politice...

EL (recunoscuîndu-l) : Tovarășe Duma... Tovarășe prim-secretar... Eu am vrut să...

DUMA : Ai vrut să fii interesant ; știu. (Își privește ceasul, oftează.) Ei, hai atunci să pierdem noi împreună un ceas-două, e de vreme încă și să vă spun eu cine a fost Pavel Stoian. Da, da, la mine, la sediu. Facem o ședință, știu că vă place. Și mie... (Privire spre rochița scurtă a fetei, care e total fisticită.) Poftim și dumneata fată frumoasă și probabil serioasă, contrar aparențelor...

EL (în timp ce iese pierdut) : Eu vă rog să credeți că...

STOIAN (a rămas în cadrul luminat al ușii. Marta se apropie din spate.)

MARTA : Vino înăuntru. E tirziu.

STOIAN (blind) : Vezi-ți de treabă. E foarte de vreme.